

Vankien kokemuksia vastuuvirkamiestyöskente- lystä suljetussa vankilassa

Tea Pyhäranta

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Vankien kokemuksia vastuuvirkamiestyöskentelystä suljetussa vankilassa

Tea Pyhäranta
Sosionomi (AMK), Rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2021

Tea Pyhäranta

Vankien kokemuksia vastuuvirkamiestyöskentelystä suljetussa vankilassa

Vuosi 2021 Sivumäärä 47

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vastuuvirkamiestyöskentelyä suljetussa vankilassa vankien näkökulmasta. Opinnäytetyön tarkoitus oli tutkia, miten vangit ovat kokeneet vastuuvirkamiestyöskentelyn ja millaisia kokemuksia heillä on työskentelystä syntynyt. Satakunnan vankila Köyliön osasto oli toimeksiantaja. Opinnäytetyössä oli myös tarkoituksena tutkia, miten Köyliön osaston vastuuvirkamiestoimintaa voisi kehittää. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Opinnäytetyön teoreettisena viitekehysenä on sosiaalinen kuntoutus sekä kuntoutuksen tavoitteet ja menetelmät sekä dialogisuus sen tavoitteet ja vuorovaikutussuhteen tiedetty merkitys kuntoutumisessa. Opinnäytetyön aineisto on kerätty kesä-heinäkuun 2021 aikana haastatteleamalla kahdeksaa vankia, heidän kokemuksistaan vastuuvirkamiestyöskentelystä ja hyvästä vuorovaikutuksesta. Haastattelumenetelmänä oli puolistrukturoidut haastattelut. Aineisto on analysoitu sisältöanalyysin avulla.

Tulosten perusteella vangit kokivat, että vastuuvirkamiestyöskentely on hyvä asia ja helpottaa heidän arkeaan ja asioitaan vankilassa. Haastateltavat kokivat hyväksi asiaksi sen, että heillä on yksi työntekijä, joka tietää heidän asioistaan ja kenen puoleen he voivat kääntyä asioissaan. Tuloksista tuli esille, että hyvä ja toimiva vuorovaikutus on tärkeää niin oman vastuuvirkamiehen kuin myös muidenkin vankilan virkamiesten kanssa. Vastuuvirkamiestyöskentely on vielä epäselvää niin vangeille kuin vastuuvirkamiehillekin. Vastuuvirkamiesten riittävä opastus ja ohjeistus vastuuvirkamiestyöskentelyyn on tärkeää, jotta he osaavat toteuttaa virkamiestyöskentelyä parhaansa mukaan. Opinnäytetyössä kehittämiskohteina esille tuli muun muassa vastuuvirkamiehen pysyvyys, tiedonkulun parantaminen, vastuuvirkamiesten toimintatapoihin liittyviä asioita sekä tasapuolisuuteen liittyvät asiat.

Asiasanat: Vastuuvirkamies, vuorovaikutus, kuntoutus, työn kehittäminen

The purpose of this thesis was to look at a contact officer's work in a closed prison from a prisoner's point of view. The meaning of this thesis was to research how the prisoners experience the work of a responsible officer and what experiences they have had. Satakunta prison / Köyliö department was the client of this thesis. The purpose was to find out how to improve the work of a contact officer, based on the results. The methods used in the research was qualitative. The theoretical framework was social rehabilitation and the goal and methods of the rehabilitation. Also, how the ability to be dialogical affects the rehabilitation. The material has been collected from June to July by interviewing prisoners about how they experience the work of a responsible officer and good dialogical skills. The subject matter is analysed using a content analysing method.

Based on the results. The prisoners experienced that the work of a contact officer is a good thing that makes their days and errands go easier. The interviewees experienced that it was a good thing that there is one specific worker that they can turn to and who takes care of their matters. The results also showed how important a good interaction is between an inmate and a contact official as well as between an inmate and any worker. However, the prisoners still have a bit unclear image of the work of a contact officer. It would be important to give all the workers a sufficient guidance regarding this new operating model. A few development targets regarding the contact officer's work in Satakunta prison Köyliö department were found in this thesis.

Keywords: contact officer, interaction, rehabilitation, work development

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön toimintaympäristön esittely	7
2.1	Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio	7
2.2	Rikosseuraamuslaitoksen toimintaperiaate, arvot ja tavoitteet	8
2.3	Dynaaminen turvallisuus	9
2.4	Satakunnan vankila Köyliön osasto	11
3	Teoreettinen viitekehys	12
3.1	Lähityö.....	12
3.2	Vastuuvirkamiesmalli	13
3.3	Sosiaalinen kuntoutus	15
3.4	Kuntoutuksen tavoitteet ja menetelmät.....	16
3.5	Asiakas - työntekijä suhde / dialogisuus	18
3.5.1	Dialogisuuden tavoitteet	19
3.5.2	Hyvän vuorovaikutussuhteen tiedetty merkitys	19
4	Opinnäytetyön toteutus	20
4.1	Lähtökohdat, tausta ja tutkimusongelmat	20
4.2	Laadullinen tutkimus	21
4.3	Aineistonkeruu.....	21
4.4	Aineiston analysointi.....	22
4.5	Eettisyys ja luotettavuus	25
5	Tulokset	26
5.1	Vuorovaikutuksen merkitys kuntoutumiseen	26
5.2	Tiedonkulku edesauttaa kuntoutumista.....	28
5.3	Kehittämiskohteet	29
6	Johtopäätökset	30
6.1	vastuuvirkamiestyöskentelyn vaikutus kuntoutukseen.....	30
6.2	Vastuuvirkamiestyöskentelyn kehittäminen Köyliön vankilassa	33
7	Pohdinta	35
7.1	Opinnäytetyönprosessi	35
7.2	Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu	36
7.3	Jatkotutkimusehdotukset	37
	Lähteet.....	39
	Kuviot	42
	Liitteet	42

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia vankien näkökulmasta, miten lähityö ja vastuuvirkamiesmallin mukainen työskentely auttaa vankien kuntoutumisessa, miten vangin ja työntekijän välinen suhde vaikuttaa kuntoutumiseen ja miten vangit kokevat kyseisen työskentelytavan. Opinnäytetyö on tutkielma ja sen tarkoituksena on tarkastella lähityön ja vastuuvirkamiesmallin sekä hyvän vuorovaikutuksen mukaisen työskentelyn vaikutusta kuntoutumiseen. Tutkielman avulla olisi tarkoitus saada kehittämissuhteita vastuuvirkamiesmallin mukaiseen työskentelyyn vankien näkökulmasta huomioiden.

Vartijoiden työnsisältöä on lähdetty aktiivisesti kehittämään viimeisen kymmenen vuoden aikana kohti kuntoutuksellisempaa roolia. Pitkään vartijana olleet vartijat ovat ihmeissään, miten nyt pitäisi työskennellä ja vastuuvirkamiehenä työskennellessään vastuu on suurempi. Lähityötä on aina tehty tavalla tai toisella ainakin valvontahenkilökunnan mukaan. Vastuuvirkamiesmukainen työskentely on ollut käytössä vuosia sitten, mutta työskentelytapa ei jäänyt työskentelymalliksi. Vastuuvirkamiestyöskentely on uudelleen otettu esille ja nykyään työskentely tapahtuu vastuuvirkamiesmallin mukaisella työskentelyllä. Vastuuvirkamiesmallin mukaisessa työskentelytavassa on omavanki- omavartija. Tällaista omavartijatyöskentelyä ei ole kovin monissa vankiloissa tehty kovin pitkään, joissain hyvin vähän, joten opinnäytetyön tavoitteena on selvittää miten vangit kokevat vastuuvirkamiesmallin mukaisen työskentelyn ja miten se vaikuttaa heidän kuntoutukseensa.

Itse työskentelen vankilassa vartijana ja olen uusi alalla, joten rikosseuraamusalan tutkintokoulutus on antanut minulle jo lähtökohdat ja opetuksen lähityön vastuuvirkamiesmalliin. Satakunnan vankila / Köyliön osasto toimeksiantajana hyötyy tutkielmasta, koska näin voimme kehittää lähityö ja vastuuvirkamiesmallin mukaista työskentelyä Köyliön osastolla.

Aiheen valintaan vaikutti juuri se, että vaikka itselle tämä uusi ajatus ja toimintamalli on helppo ja sopii omaan työskentelyyn, niin pitää ottaa huomioon, että kaikilla se ei ole näin. Opinnäytetyön tavoitteena olisi näin saada ymmärrystä ja käsitystä vastuuvirkamiestyöskentelystä myös vastuuvirkamiehille sekä kehittämissuhteita työskentelyyn.

Teoriapohjana on sosiaalinen kuntoutus, hyvän vuorovaikutuksen ja dialogisuuden merkitys työskentelyssä. Tutkielman avulla saadaan kehittämissuhteita vastuuvirkamiestyöskentelyyn ja ehkä ymmärrystä siitä, mitä vangit vastuuvirkamiestyöskentelystä ajattelevat ja miten tiiviimpi työskentely oman vastuuvirkamiehen kanssa mahdollisesti tukee vankien vankeusaikaista kuntoutusta, kuten työskentelyn yhtenä tarkoituksena on.

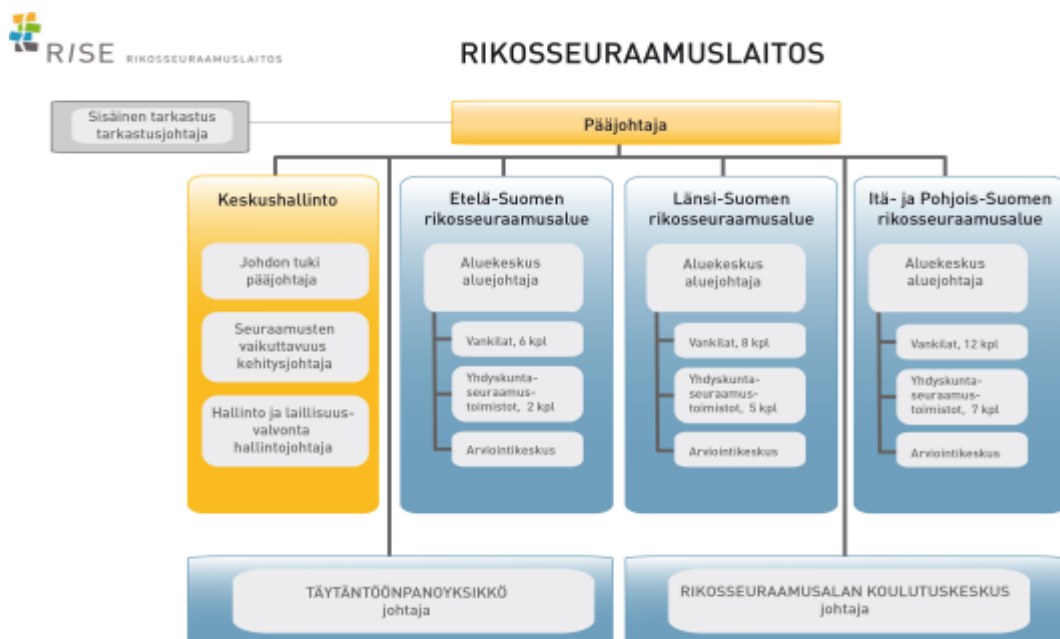
2 Opinnäytetyön toimintaympäristön esittely

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyön toimintaympäristöä. Lähdän liikkeelle rikosseuraamuslaitoksen organisaatiokuvauksesta, sitten siirryn Satakunnan vankilan Köyliön osaston esittelyyn. Lisäksi tässä luvussa käsitellään lähityötä, vastuuvirkamiesmallia ja dynaamista turvallisuutta, jotka kaikki liittyvät olennaisesti tämän työn tietoperustaan.

2.1 Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio

Rikosseuraamuslaitos toimii oikeusministeriön alaisuudessa ja on vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoviranomainen. Rikosseuraamuslaitoksen yhtenä tavoitteena on omalta osaltaan ehkäistä uusintarikollisuutta ja lisätä yhteiskunnan turvallisuutta. Rikosseuraamustyöntekijät ja muut laitoksen virkamiehet huolehtivat, että tuomioistuimen määräämät rangaistukset pannaan täytäntöön lainmukaisesti ja turvallisesti. Rikosseuraamuslaitoksen toiminta on säädetty laissa. (Rikosseuraamuslaitos 2020; L953/2009.)

Suomi on jaettu kolmeen rikosseuraamusalueeseen, joita ovat Etelä-Suomen rikosseuraamusalue (ESRA), Länsi-Suomen rikosseuraamusalue (LSRA) sekä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue (IPRA). Jokaisella rikosseuraamusalueella on oma aluekeskus (Alke), arviointikeskus (Arke), yhdyskuntaseuraamustoimistot ja vankilat. (L953/2009) Kokonaisuudessa maassamme on tällä hetkellä yhteensä 26 vankilaa ja 14 yhdyskuntaseuraamustoimistoa. Tämän lisäksi löytyy myös keskushallintoyksikkö (Keha) Helsingissä, täytäntöönpanoyksikkö Turussa ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskus (RSKK) Vantaalla. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiokaavio (Rikosseuraamuslaitos 2019.)

2.2 Rikosseuraamuslaitoksen toimintaperiaate, arvot ja tavoitteet

Rikosseuraamuslaitos sitoutuu toiminnassaan arvoihin, jotka ovat ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, turvallisuus ja usko ihmisen mahdollisuuteen muuttua ja kasvaa. Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on valmentaa tuomittua rikoksettomaan elämään - turvallisesti kohti avoimempaa täytäntöönpanoa. Rangaistusaika suunnitellaan ja toteutetaan niin, että tuomittu kehittää valmiuksiaan päästä kiinni rikoksettomaan elämään ja saisi mahdollisesti hyvät lähtökohdat tuomionsa suorittamisen jälkeiseen elämään. Kun tuomittu saa apua omaan elämänhallintaansa jo rangaistuksen aikana, hänen on helpompi integroitua takaisin yhteiskuntaan tuomionsa päätyttyä. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Rikosseuraamuslaitoksen työtä määrittelevät lait ja asetukset. Lainmukaisuus tarkoittaa myös normaalisuusperiaatteen noudattamista. Tuomiolla ei tulisi olla rajoitteita enempää kuin itse rangaistus aiheuttaa. (Rikosseuraamuslaitos 2020). Vankeuslain (767/2005) 6§ mukaan: Vankia on tuettava sosiaalisessa kuntoutumisessa ja suhteiden ylläpitämisessä hänen lähiomaisiinsa tai muihin läheisiin sekä asumiseen, työhön, toimeentuloon, sosiaalietuuksiin ja sosiaalipalveluihin liittyvien asioiden hoitamisessa. (Vankeuslaki 767/2005.)

Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan tavoitteena on vangin sijoittuminen osaksi yhteiskuntaan. Rangaistusaikana tavoitteena on kehittää vangin valmiuksia rikoksettomaan elämään sekä edistää heidän elämänhallintaansa. Rangaistusajan suunnitelma tehdään jokaiselle vangille. Rangaistusajan suunnitelmassa käy ilmi yksilölliset tavoitteet rangaistusajalle. Rangaistusajan suunnitelma laaditaan arviointikeskuksessa tai yhdyskuntaseuraamustoimistossa. Rangaistusajan suunnitelmaa tarkennetaan ja päivitetään siinä laitoksessa, johon vanki sijoittuu. Rangaistusajan suunnitelmaa tarkastaa ja päivittää rikosseuraamuslaitoksen virkamies. (Vankeuslaki 767/2015.)

Kaavio 1: Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kulmakivet, Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitoksen yhteiskunnallisena lähtökohtana on toiminnassa toteutuva oikeusturva ja yhdenvertainen kohtelu. Tehtävänä on huolehtia turvallisuudesta rangaistuksen täytäntöönpanossa ja edistää yhteiskunnan turvallisuutta. Vuorovaikutteista kuntoutukseen tähtäävää lähtötyötä tehdään jokapäiväisissä kohtaamisissa ja arkipäivän asioissa vankien kanssa. Vuorovaikutuksella luodaan turvallista, rauhallista ja kuntouttavaa ilmapiiriä. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

2.3 Dynaaminen turvallisuus

Euroopan neuvoston vankeinhoito ja yhdyskuntaseuraamusviranomaisille suunnatussa radikaalisuutusta ja väkivaltaista ekstremismistä koskeissa ohjeissa on määritelty käsite dynaamiselle turvallisuudelle. Dynaaminen turvallisuus on työskentelymenetelmä, missä asetetaan ammattitieteen mukaisesti etusijalle vankien kanssa päivittäin tapahtuvaa vuorovaikutusta, sen aloittamista ja ylläpitämistä. Päämääränä on ymmärtää vankeja paremmin ja näin myös pystyy arvioimaan riskejä ja varmistaa turvallisuuden ja järjestyksen säilyminen. Turvallisuuden ja järjestyksen säilyminen puolestaan edistää vankien kuntoutumista ja valmistautumista vapautumiseen. Rakenteellinen turvallisuus, organisaatioturvallisuus ja staattinen turvallisuus sisältyvät dynaamiseen turvallisuuteen ja näin ollen tulisi dynaaminen turvallisuus ymmärtää laajempaan käsitteeseen. Dynaaminen turvallisuus pitää sisällään myös työntekijöiden ja vankien väliset suhteet ja hyvät vuorovaikutustaidot, työntekijöiden ammattitaidot, reilun ja oikeudenmukaisen kohtelun vankeja kohtaan, riittävän tietojen keräämisen, vankilan ilmapiirin

tarkkailemisen sekä parantamisen, vangin henkilökohtaisen tilanteen ymmärtämisen sekä hyvän kommunikoinnin ja tiedonsiirron työntekijöiden välillä. (Junninen 2008, 43-44.)

Dynaaminen turvallisuus korostaa vuorovaikutusta, läsnäoloa ja havainnointia. Dynaaminen turvallisuus muodostuu henkilökunnan ja vankien välisestä vuorovaikutuksesta. Se koostuu myös vankien välisestä vuorovaikutuksesta. Dynaaminen turvallisuus koostuu kaikesta ei teknisestä turvallisuudesta. Ennaltaehkäisevässä toiminnassa, johon sisältyy riskien arviointi, riskeihin varautuminen, riskin toteuttamisen jälkeinen toiminta ja varautuminen riskin toteutumiseen. Dynaamisen turvallisuuden tavoitteena on hyvä järjestys, kuntoutuminen ja vapautteen valmistautuminen. Dynaaminen turvallisuus on työmenetelmä, jossa vankien kanssa tapahtuva päivittäinen kommunikaatio ja vuorovaikutus laitetaan etusijalle toiminnassa. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Vankilaturvallisuus pitää sisällään kaiken toiminnan mitä vankilassa tehdään. Vankeuslaki määrittelee työskentelytavat ja vangin rajoittamiseen liittyvät asiat. Vankeustuomio ei saa vaikuttaa vangin oikeuksiin ja olosuhteisiin sen enempää kuin on pakollista. Vankeustuomion tarkoituksena on, että aika vankilassa olisi mahdollisimman normaali siviiliin verrattuna. Turvallisuus ja turvallisuusajattelu on siis pohjana hyvään lähityö- ja vastuuvirkamiesmallin mukaiseen työskentelyyn. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Kaavio 2: Dynaaminen turvallisuus, Ylikomi 2020

Henkilökunnan ja vankien välisen vuorovaikutuksen merkitystä on tärkeää korostaa jo henkilökunnan valinnassa ja kouluttaessa. Dynaaminen turvallisuus toimii parhaiten, kun henkilökunta on koulutettua ja ammatillisia. Kouluttamaton henkilökunta saattaa helpommin altistua manipuloinnille ja kiristykselle. Vuorovaikutustaitoihin pitäisi kiinnittää huomiota ja henkilökuntaa arvioitaessa. Vankilahenkilökunnan peruskoulutukseen tulisi kuulua ihmissuhdetaitojen ja kommunikaation koulutus. Vankilahenkilökunnan tulisi ymmärtää turvallisuuden eri osa-alueita ja turvallisuuteen liittyvät toimintatavat. Vankilahenkilökunnan tulisi tunnistaa myös mielenterveys- ja päihdeongelmia ja ymmärtää niihin liittyvät riskit ja tarpeet. Vankilahenkilökunnan on tärkeää osata puuttua ja vastata väkivalta ja häiriötilanteisiin sekä manipulointi- ja kiristysyrityksiin ammattimaisesti. Dynaaminen turvallisuusajattelu vaatii päätöksentekoa, sopivien toimintamallien ja prosessien käyttöönottoa. (UNODC 2015, 33-34.)

2.4 Satakunnan vankila Köyliön osasto

Satakunnan vankila kuuluu Länsi-Suomen rikosseuraamusalueeseen. Satakunnan vankila toimii kahdessa osastossa, Huittisten osasto ja Köyliön osasto. Oma toimipaikkani on Köyliön osasto. Köyliön osasto on 73 paikkainen suljettu vankila, joista 10 paikkaa on tarkoitettu vapauttamisyksikkönä, lyhyttuomioisille ja sakkovangeille. Köyliön osastolla on mahdollista hyvin monipuolisesti toteuttaa rangaistusajan suunnitelmaa yhdessä henkilökunnan kanssa. (Sav. Koos. esite 2021.)

Köyliön osastolla tavoitteena on, että vanki pyrkii aktiivisesti toteuttamaan rangaistusajan suunnitelmassa asetettuja tavoitteita. Oma vastuuvirkamies ohjaa ja opastaa, miten vanki pystyy parhaiten toteuttamaan rangaistusajan suunnitelmaansa. Vangit osallistuvat rangaistusajan suunnitelman toteuttamista tukevaan aktiivitoimintaan. Aktiivitoiminta koostuu kuntoutuksesta, elämänhallintaa ja arkielämäntaitoa kehittävästä toiminnasta sekä työkykyä kehittävästä ja ylläpitävästä kuntouttavasta työtoiminnasta. Vankilassa järjestetään myös ammatillisen peruskoulutuksen valmentavaa koulutusta sekä rakennus- ja maalausalan toisen asteen ammatillista perustutkintoa sekä lisä- ja täydennyskoulutusta. (Sav. Koos. esite 2021.)

Köyliössä on moniammatilliset tiimit, jotka muodostuvat rikosseuraamusesimiehestä, rikosseuraamustyöntekijöistä, vartijoista ja ohjaajista. Tarkoituksena on tehdä lähityö ja vastuuvirkamiestyöskentelyä tiimissä ja yhdessä tiiminä tukea vankia vankeusaikana. Rikosseuraamusesimies jakaa tiimin työntekijöille vangit, joiden vastuuvirkamiehenä työntekijät toimivat. Tämä on kuitenkin uusi toimintamalli ja kestää oman aikansa, että vastuuvirkamiestyöskentely on aktiivisesti osana päivittäistä työskentelyä vankilassa ja työ saadaan toimimaan uudella halutulla tavalla. (Sav. Koos. esite 2021.)

3 Teoreettinen viitekehys

Kohteena oleva työtehtävä on uusi työskentelymalli rikosseuraamuslaitoksella. Teoreettinen viitekehys muodostuu lähityöstä, vastuuvirkamiesmallista, dynaamisesta turvallisuudesta, sosiaalisesta kuntoutuksesta, kuntoutuksen tavoitteista ja menetelmistä sekä hyvästä vuorovaikutuksellisesta suhteesta vangin ja työntekijän välillä.

3.1 Lähityö

Rikosseuraamuslaitoksessa turvallisuus on osa jokaisen työntekijän toimenkuvaa ja turvallisuuden lähtökohtana on hyvä vuorovaikutuksellinen työote, jota kutsutaan lähityöksi. Kuntouttavalla työotteella luomme turvallisuutta laitoksessa, sekä yhteiskunnassa. Vankilan työntekijän työ muuttuu ja kuntouttavalla lähityöllä tavoitellaan rikoksetonta elämää ja uusintarikollisuuden vähentämistä sekä tuetaan yhteiskuntaan integroitumista. Kuntouttavan lähityön on tarkoitus saada muun muassa vangit liikkeelle selleistä työtoimintaan. Lähityössä yhdistyvät ongelmia ennaltaehkäisevä ja kuntouttava, aktivoiva vuorovaikutus. Hyvässä lähityössä vankeinhoidossa yhdistyvät ongelmia ennaltaehkäisevä valvonta ja kuntouttava, aktivoiva vuorovaikutus. Vankilan henkilökunnalta tämä edellyttää uutta osaamista ja uudenlaista työtettä. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Vangit ja asiakkaat ovat muuttuneet, joten ohjaus- ja valvontahenkilöstöltä tarvitaan myös toisenlaista osaamista ja rikoksettoman elämän ymmärtämistä. Lisäämällä kuntouttavaa ja arjen selviytymiseen painottuvaa lähityötä vankiloiden toiminnassa. Vankien ja virkamiesten vuorovaikutustaitoja korostavan lähityön avulla pyritään vahvistamaan vankien päihteettömyyttä, arkielämän taitoja, ohjauksen, neuvonnan, motivoinnin ja aktiiviteettien kautta. Kuitenkin kuntouttavan työn ja aktiviteettien lisäksi turvallisuus on edelleen tärkeä. (Ylisassi, Seppänen, Uusitalo, Kalavainen, Piispanen 2016, 17.)

Lähityötä tehdään vankiloissa joka tilanteissa, siitä lähtien kun vanki saapuu vankilaan. Lähityö on jatkuvaa vuorovaikutusta vangin kanssa ja alkaen siitä, kun ovi avataan aamuisin ja toivotaan ”hyvää huomenta”. Päivällä hoidetaan vankien asioita, vankikuljetuksia ja illalla ovet suljetaan toivottaen vangeille aina ”hyvää yötä”. Vangilla on usein tarvetta puhua asiasta kuin asiasta aina kun siihen tarjoutuu tilaisuus. Työtoiminnassa lähityö on työn tekemiseen liittyvää vuorovaikutusta ja keskustelua työhön liittyvistä asioista. Henkilökunnan on toimittava tasa-arvoisesti ja asiallisesti. On korostettu virkamiesasennetta ja neutraalia suhtautumista vankiin. Lähityön merkityksestä nousee esille myös vankituntemus, joka kasvaa, kun ollaan tekemisissä vangin kanssa ja keskustellaan heidän kanssaan. Kun vankituntemus kasvaa pystyy reagoimaan vangin muutokseen käyttäytymisessä ja tämä on tärkeää turvallisuuden kannalta. Laajempaan ajatuksena lähityön tarkoituksena nähtiin vangin integroituminen yhteiskuntaan ja ettei vanki tulisi enää uudelleen vankilaan. (Ylisassi ym. 2016. 24-28.)

Ylisassi ym. (2016) tutkimuksessa lähityön haasteena koettiin resurssipula ja riittämätön aika tehdä lähityötä. Työaika koettiin menevän päivärutiineihin, eikä aika riitä lähityön tekemiseen. Vuorotyö aiheuttaa haastetta työyhteisölle. Erilaiset työtavat edellyttäisivät yhteisten pelisääntöjen sopimisesta. Keskusteluilla ja vuoropuheluilla saisi tukea myös omaan työhönsä. Vangit ovat moniongelmaisia ja koettiin myös, ettei aina ole osannut ja pystynyt auttamaan vankia niin kuin olisi halunnut. (Ylisassi, ym. 2016. 35-36.)

3.2 Vastuuvirkamiesmalli

Loppuvuodesta 2020 jokaiselle vangille on tullut olla nimetty vastuuvirkamies, joka aktiivisesti on arjessa läsnä ja huolehtii vankeusrangaistuksen sujuvuudesta. Vangit on jaettu vartijoille ja vartijan tehtävänä on huolehtia vangin asioista, rangaistusajan suunnitelman tarkistamisesta, vapauttamissuunnitelman laatimisesta. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Vastuuvirkamies valmentaa rikoksettomaan elämään ja vapauteen. (Kaavio 3) Vastuuvirkamiehen tehtävänä on perehdyttää vanki talon sääntöihin, toimintoihin, ruokailuihin ja niin edelleen tulovaiheessa ja varmistaa, että vanki ymmärtää säännöt. Vastuuvirkamiehen tehtävänä on ohjata vankia ja tunnistaa vangin tarpeet ja edistää Rangaistusajan suunnitelman toteuttamista yhteistyössä vangin kanssa sekä ohjata yksikön palveluihin. Lisäksi vastuuvirkamiehen tulee seurata vangin psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Tehtäviin kuuluu esittely- ja valmistelutehtäviä yhteistyössä omien vankien kanssa, kuten asuttamisen valmistelu, sijoittelulausunnot, sähköisen asioinnin lupien esittely, poistumislupavalmistelu sekä tarvittaessa lastensuojeluilmoituksen tekeminen. Huolehditaan palveluiden saamisesta ja vangin asioiden käsittelyyn osallistumisesta. Vastuuvirkamies osallistuu myös niin kutsuttuun nivelvaiheeseen, johon liittyy avolaitossijoituksen ja koevapauden puheeksi otto, valvotun koevapauden valmistelu sekä vapautumisen valmisteluun osallistuminen. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Vastuuvirkamiesmalli sisältää myös keskustelut vankien kanssa ja asettaen vangin kanssa arjen pieniä tavoitteita, tukeminen ja toteuttamisen seuraaminen. Keskustelujen lisäksi opetetaan arjen taitoja, kuten asioiden hoitoa, siisteyttä, ruoanlaittoa, hygieniaa ja niin edelleen. Vastuuvirkamies puuttuu lieviin rikkomuksiin ja tekee siihen liittyvät kirjaukset. Vastuuvirkamies auttaa digitaadoissa kuten sähköisissä asioinneissa, skype-tapaamissa ja muussa viranomaisasiointissa. Vastuuvirkamies tekee aktiivisesti kirjauksia havainnoista ja keskusteluista ja seuraa rangaistusajan suunnitelman etenemistä ja kokonaisarviointia. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Vapauden valmistelussa viranomaisyhteistyö on avainasemassa. Vanki on usein asunnoton ja usein päihdeongelmainen. Yhteistyötä tehdään niin laitoksen sisällä rikosseuraamusesimiehen, rikosseuraamustyöntekijän, erityisohjaajan ja myös siviilipuolen sosiaalityöntekijöiden kanssa ja mahdollisesti päihdehuollonlaitoksen, sininauhan, siltavalmennuksen tai muun sellaisen

kanssa, johon vanki vapautuu. Vastuuvirkamiesmallin lähtökohtana on koko ajan dynaaminen turvallisuus. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Vastuuvirkamiesmalli on otettu käytäntöön ja vangit on jaettu vartijoille ja rikosseuraamustyöntekijöille ja he toimivat heille omavartija - omavanki systeemillä. Vastuuvirkamiehen tehtävänä on ohjata ja neuvoa vankia häneen liittyvissä asioissa. Vastuuvirkamies käy vangin kanssa rangaistusajan suunnitelmaa läpi ja seuraa rangaistusajan suunnitelman etenemistä. Vangin vapautumisen lähestyessä vanki ja vastuuvirkamies yhdessä päivittävät vapauttamissuunnitelmaa ja pohtivat järjestelyjä, joita mahdollisesti pitäisi tehdä ennen vapautumista. Tarvittaessa tehdään vangin kanssa asumistuki- ja toimeentulotukihakemuksia tai muuhun asumiseen ja toimeentuloon liittyviä asioita. Yhteistyötä tehdään erityisohjaajien kanssa ja tarvittaessa ulkopuolisen yhteistyötahon kanssa. Vastuuvirkamiehen tehtävänä on myös mahdollisen valvotun koevapauden suunnittelu yhteistyössä rikosseuraamustyöntekijän, rikosseuraamusesimiehen ja / tai erityisohjaajan kanssa. (Sav Koos esite 2021.)

Kaavio 3: Rikoksettomiaan elämäntapaan valmentaminen, Ylikomi 2020

Myös muissa pohjoismaissa kuten Ruotsissa on otettu käyttöön omavartija - malli vuonna 1992 lähtien. Ruotsissa omavartijalle on annettu 4-10 vankia, joiden tehtävän on huolehtia vankien neuvonnasta, ohjauksesta ja motivoinnista kuntoutumiseen sekä kohti ”normaalia” elämää. Uudistuksen tarkoituksena oli vähentää sosiaalialan ammattityöntekijöiden kustannuksia. Tarkoituksena oli myös muuttaa vanhaa vanginvartijaroolin työtä. Omavartijan on olennainen osa vanginvartijan ammatillista roolia. Tarkoituksena oli myös tuoda kuntouttava ajattelutapa vanginvartijan työhön. (Bruhn, Lindberg & Nylander 2011, 3.)

3.3 Sosiaalinen kuntoutus

Suomessa on kehittynyt kuntoutusjärjestelmä toisen maailman sodan jälkeen. Sosiaalisen kuntoutuksen käsitettä on käytetty 1950-luvusta lähtien. 1970 - luvulla kuntoutuksessa on kiinnitetty huomiota yksilön lisäksi ympäristöön. Sosiaalinen kuntoutus lisättiin sosiaalihuoltolakiin vuonna 2014. (Kostilainen & Nieminen 2018, 11.)

Sosiaalisen kuntoutuksen käsite ei ollut kehittynyt 1800- luvun alussa riittävästi, joten mietittiin sosiaalisen kuntoutuksen tarpeellisuutta vai pitääkö sosiaalisen kuntoutuksen käsitettä käsitellä uudelleen. Sosiaalisen kuntoutuksen käsitettä piti tarkastella uudelleen, koska käytännön kokemukset osoittivat, ettei ollut riittävää sisältöä sosiaaliselle kuntoutukselle. Aloitettiin ottamaan huomioon yksikö ja ympäristö. Sosiaalinen kuntoutus oli eräänlainen yläkäsite kuntoutukselle. Sosiaalisen käsitettä ei yritetty enää selventää 1990 ja 2000-luvuilla. Sosiaalisesta kuntouksesta keskusteltiin käytännön kautta. (Haimi & Kahilainen 2012, 42-43.)

Lyhyesti ajateltuna kuntoutuksella ajatellaan kaikkia toimia, joilla pyritään vaikuttamaan yksittäisen rikosentekijään. Kuntoutuksen kaikkien toimintojen tarkoituksena on vähentää uusintarikollisuutta ja mahdollisuutta elää yhteiskunnan hyödyllisenä kansalaisena. 1800 -luvulla syntyivät kriminaalipolitiikan välineet, joilla ajateltiin olevan vaikutusta rikoksen tekijöihin. Tällaisia olivat muun muassa nuoriso-oikeudet ja -vankilat. Tuolloin oli progressiivijärjestelmä, erillinen kriminaalihuollollinen valvonta, ehdonalainen vapaus ja valvonta sekä kuntoutus- ja kasvatuslaitokset, joiden ajateltiin myös vaikuttavan rikosentekijöihin. 1900 -luvulla alkoi varsinainen kuntouttamisajattelu ja voidaankin puhua jopa kuntoutusideaalin vuosisadasta. (Laine 2014. 286-287.)

Kuntoutusohjelman tavoitteena on, että kuntoutuja löytää oman roolinsa ja toimintaympäristönsä jossakin yhteisössä. Sosiaalisen kuntoutuksen tehtävänä, niin kuin sosiaalityön tehtävänäkin on ylläpitää, vahvistaa ja tukea yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Sosiaalista kuntoutusta toteutetaan moniammatillisena toimintana yksilön ja verkoston kanssa. Tavoitteena on, että asiakas pääsee ehkäisevään ja varhaiseen tukeen, sekä vahvistetaan ihmisen osallisuutta omissa ja yhteiskunnallisissa asioissa. Asiakas on oman elämänsä asiantuntija, ja siksi onkin tärkeää kuunnella asiakasta ja ottaa huomioon asiakkaan vahvuudet ja toimia yhdessä hänen kanssaan. (Kokko & Veistilä 2016, 220-221.)

Sosiaalihuoltolaissa sosiaalisella kuntoutuksella on keskeinen merkitys. Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen avulla tehostettua tukea, jolla vahvistetaan asiakkaan sosiaalista toimintakykyä. Sosiaalisen kuntoutuksen tarkoituksena on selvittää asiakkaan toimintakykyä ja kuntoutustarvetta. Sosiaaliseen kuntoutukseen sisältyy valmennusta elämänhallintaan ja sujuvuutta arkipäiväisten asioiden suoriutumisesta sekä tukea sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin. Sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuuteen sisällytetään tarvittaessa mielenterveys- ja päihdehoito sekä muita palveluita ja tukitoimia. Keskeisiä kohderyhmiä ovat muun muassa sosiaaliseen kuntoutukseen ovat syrjäytymisuhan alla olevat aikuiset ja nuoret, mielenterveyskuntoutujat, päihteidenkäyttäjät sekä pitkäaikaistyöttömät. (Kokko & Veistilä 2016, 221.)

3.4 Kuntoutuksen tavoitteet ja menetelmät

Kuntoutuksella pyritään parantamaan yksilön toimintakykyä, hyvinvointia ja työllisyyttä. Kuntoutus on suunnitelmallista ja monialaista toimintaa, jonka tavoitteena on auttaa kuntoutujaa toteuttamaan elämänprojektejaan ja ylläpitämään elämänhallintaansa tilanteissa, joissa hänen mahdollisuutensa sosiaaliseen selviytymiseen ja integraatioon ovat (sairauden tai vamman tai muiden syiden vuoksi) uhattuna tai heikentyneet. (Valtioneuvoston kuntoutusselonteko 2002.)

Rikosseuraamuslaitoksen kuntoutuksessa on erilaisia toimintaohjelmia, kursseja, tapahtumia ja monenlaista toimintaa, jotka tukevat ja ylläpitävät vangin kuntoutusta. Kuntouttavilla toimintaohjelmilla, kursseilla tai vankilan osaston päiväohjelmaan sisältyvällä toiminnalla pyritään parantamaan rikosseuraamusasiakkaiden valmiuksia rikoksettomaan elämään lisäämällä tai vahvistamalla hänen voimavarojaan (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Rikosseuraamukset sisältävät monenlaisia keinoja vaikuttaa rikolliseen käyttäytymiseen. Näitä ovat esimerkiksi motivointityö, tavoitteelliset yksilökeskustelut, ryhmämuotoiset toiminnat, päihdetyö yksilökeskusteluihin ja ryhmissä, työ, opiskelu, arviointi, taloudellisen tilanteen ja asumisen selvittely, perhesuhteiden ja vanhemmuuden vahvistaminen, vaikuttaminen sosiaalisiin sidoksiin, kokemusasiantuntijoiden ja muiden vertaisten tuki ja ryhmät sekä päivittäinen laitusrutiini. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

1990 -luvulla Pohjois-Amerikassa ja Britanniassa ajateltiin, että rikosseuraamusasiakkaille voi olla tarkoituksenmukaista kuntoutusta. Eräänä merkittävänä alkuunpanijana what works suuntaukselle voidaan pitää Anders D-A. Heidän mukaansa, kun oikeanlaisia hyviksi havaittuja menetelmiä käyttämällä ja oikean riskitason vankilaan sijoittamalla rikosseuraamusasiakkaille kuntoutuksesta on hyötyä. Pelkällä rangaistukseen perustuvilla väliintuloilla ei ollut merkittävää hyötyä kuntoutukseen vaan vaikuttavinta se oli silloin kun kuntoutus oli tarkoituksenmukaista. Heidän pyrkimyksenään oli suunnata rikosseuraamusalalle sosiaaliseen oppimiseen perustuvia ohjelmia. What Works:n merkittävin suuntaus on RNR- malli eli risk- need- responsivity- malli, josta kerrotaan tarkemmin seuraavassa kappaleessa. (Tyni 2015, 58-59.)

What works -ajattelun lähtökohtana on ajatus siitä, että rikosseuraamusalan työskentely on vaikuttavaa (uusintarikollisuutta madaltavaa) silloin, kun tuomittujen kanssa tehtävässä työskentelyssä noudatetaan riskin, tarpeen ja vastaavuuden periaatteita. Silloin, kun vaikutetaan tuomitun riskitekijöihin ja vahvistetaan suojaavia tekijöitä. (Tyni 2015, 70.)

Kuten jo aikaisemmin mainitsin RNR- periaate on vankeinhoidon kuntoutuksen keskeisempiä ajatuksia vielä tänäkin päivänä. RNR-malli tulee englantilaisista sanoista risk, need, responsibility. RNR-mallilla pyritään uusintarikollisuuden tehokkaaseen vähentämiseen huomioiden riskin, tarpeen ja vastaavuuden periaatteet. RNR-perustaisen kuntoutuksen keskeisin päämäärä on uusintarikollisuuden vähentäminen. Tämän lisäksi RNR-mallin periaatteita ovat suojaavien tekijöiden vahvistaminen lisäämällä valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan sekä vaikuttamalla tuomitun riskitekijöihin. Kuntoutettavan suojaavat tekijät voivat olla yksilöllisiä ja yhteisöön tai perheeseen liittyviä. Ne voivat olla ”olosuhteita” tai ominaisuuksia, taitoja, hyviä coping-keinoja ja voimavaroja. Suojaavat tekijät ovat niitä, joiden avulla yksilö voi tehokkaasti käsitellä haastavia ja stressaavia elämäntilanteitaan tai asioita. Suojaavien tekijöiden avulla yksilö pärjää kokonaisvaltaisesti yhteiskunnassa, kotonaan, työssä tai koulutuksessa ja vapaa-ajallaan erilaisten ihmisten kanssa. RNR-ajattelussa keskeistä on dynaamiset riskitekijät eli ne, mitkä saavat aikaan ja ylläpitävät rikollista käyttäytymistä. (Ward, & Maruna 2007, 51.)

RNR-mallin kolme tärkeää periaatetta ovat riskin periaate, tarpeen periaate sekä vastaavuuden periaate. Riskin periaatteen mukaan tuomitun uusimisriski määrittää toiminnan ja kuntoutuksen määrän ja intensiteetin. Riskin periaatteella tarkoitetaan sitä, että täytäntöönpanon aikaiset toiminnot ja työskentelymuodot tulisi kohdentaa tuomitun rikoksen uusimisriskin mukaan eli kuinka todennäköistä on, että tuomittu uusii rikoksen.

Riskin periaate näyttäytyy toiminnan ja kuntoutuksen määrässä sekä intensiteetissä, joka sopeutetaan tuomitun uusimisriskiin. Mitä korkeampi uusimisriski on, sitä intensiivisempää ja monipuolisempaa kuntoutuksen tulee olla. Tarpeen periaatteen mukaan kuntoutus kohdennetaan rikollista käyttäytymistä aikaansaaviin ja ylläpitäviin tekijöihin vaikuttamalla dynaamisiin riskitekijöihin tukemalla voimavaroja ja vahvuuksia. Vastaavuuden periaatteena huomioidaan tekijät, jotka edistävät ja/tai estävät tehokkaan työskentelyn. Vastaavuuden periaatteen mukaan käytetään menetelmiä, jotka on todettu tehokkaiksi uusintarikollisuuden alentamisessa kuten kognitiivis- behavioraaliset kuntoutusmenetelmät ja strukturoidut ohjelmat. Riski- ja tarvearvion pohjalta laaditaan rangaistusajan suunnitelma, johon kirjataan RNR-periaatteen mukaisia toimintoja ja keinoja. (Tyni 2015, 67-70.)

Tuomitun uusimisriskillä on vaikutusta myös laitossijoitteluun, korkean uusimisriskin tuomittu tulee sijoittaa korkean turvallisuustason laitokseen tai sellaiseen laitokseen, jossa on tarjolla hänen tarpeitaan vastaavaa kuntouttavaa toimintaa. Korkeariskisille tuomituille tarjotaan kaikkien intensiivisempiä toimintamuotoja, kun taas matalariskisille riittää osallistuminen

toteutuksen intensiteetiltä vähäisempiin toimintoihin. Korkeariskisempien tuomittujen kanssa työskentely on haastavaa, koska he ovat kaikkein motivoitumattomampia uusintariskiä madaltavaan työskentelyyn. Mitä korkeampi uusimirisiki, sitä monipuolisempaa ja intensiivisempää kuntoutuksen tulee olla. (Ward & Maruna 2007, 45.)

RNR tarpeen periaatteen mukaisesti vaikutetaan dynaamisiin riskitekijöihin eli tekijöihin, jotka ylläpitävät yksilön rikollista käyttäytymistä. Samanaikaisesti lisätään henkilön valmiuksia rikoksettomaan elämään sekä vahvistetaan olemassa olevia valmiuksia. Tuomitun voimavarat pyritään kartoittamaan ja näitä tekijöitä kutsutaan suojaaviksi tekijöiksi. (Ward & Maruna 2007, 45.)

3.5 Asiakas - työntekijä suhde / dialogisuus

Dialogi on kolmantena vaihtoehtona asiantuntijakeskeisen ja asiakaskeskeisen vuorovaikutuksen rinnalle. Dialogista vaihtoehtoa on vaikea ymmärtää ilman, että ymmärtää luottamuksen rakentumisen ja luottamuksen eri tasoja. Dialogissa tärkeää on vastavuoroisuus, jotta osapuolet pääsevät itse luomaan tilanteen ja pystyvät itse vaikuttamaan vuorovaikutuksen kulkuun. Dialogilla tarkoitetaan pyrkimystä yhteisymmärryksen rakentamiseen ja taitoa edesauttaa sen syntymistä. On siis eri asia keskustella pinnallisesti jostakin asiasta toisen ihmisen kanssa kuin oikeasti käydä dialoginen keskustelu. (Mönkkönen 2018, 86.)

Vuorovaikutusta voidaan tarkastella sen kannalta, kumpi vie keskustelua eteenpäin, kumpi päättää mistä puhutaan, ja miten innokkaasti asiakas lähtee mukaan keskusteluun. Vuorovaikutus on verrattavissa tanssiin. Tanssissakin on kuunneltava ja seurattava toisen eleitä, ilmeitä ja mukautua yhteiseen tanssiin, jotta tanssi on miellyttävää. Vuorovaikutuksen tanssitaiturin osaa herkästi tunnustella toisen rytmiä ja antaa tilaa toisen omille askelille. Vuorovaikutus-asetat suuntaavat vuorovaikutuksen kulkua ja määrittävät ihmisten asemaa keskustelussa. Vuorovaikutuksessa säädellään läheisyyttä ja etäisyyttä ja myös viestitetään suhdetta toiseen osapuoleen. Tärkeää on asiakastyössä edetä dialogissa hitaasti eikä mennä suoraan henkilökohtaisiin asioihin. Toinen osapuoli saattaa olla dominoiva ja taitamattomuuttaan astua toisen varpaille. (Mönkkönen 2018, 86-87.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelun periaatteina ja osana palvelunlaatua on arvioida asiakkaan tarpeet ja voimavarat. Asiakaslähtöisen vuorovaikutuksen tarkoituksena on, että asiakas pääsee tasavertaiseksi hoitohenkilökunnan kanssa. Hoitotyössä on tarkoituksena edistää ja ylläpitää terveyttä, parantaa ja ehkäistä sairauksia sekä edistää kuntoutusta. Hoitotyössä on jo todettu, miten asiakkaiden oma osallistuminen hoitoon on saanut aikaan tyytyväisen asiakkaan ja tunteen, että heitä on kuunneltu heidän asioissaan. Vuorovaikutuksessa tavoitellaan keskinäistä ymmärrystä olemassa olevista asioista. Vuorovaikutustilanteet ovat erilaisia liittyen tavoitteisiin ja ihmisten avun tarpeisiin. Ammatillinen dialogisuus on läsnäoloa, tilan antamista, luottamuksen rakentamista ja empatiaa. Hoitotyön ohjaus on auttamismenetelmä, jossa

tavoitteena on lisätä potilaan tietoa sairauteen ja elämäntilanteeseen. Ohjaus tapahtuu aktiivisen vuorovaikutuksen kautta sisältäen neuvontaa, ohjausta ja tiedon antamista. (Oamk 2019.)

3.5.1 Dialogisuuden tavoitteet

Dialogisuus ei siis ole pelkkää puhetta, toisen kuuntelua tai keskustelua. Kun dialogi toimii, niin se on parhaimmillaan, sitä että molemmat oppivat ja voivat muuttaa asennettaan tai mielipiteitään. Dialogisuutta ajatellaan sekä kommunikaationa että suhteena. Kommunikaatiota harjoitellaan erilaisilla puhe- ja keskustelutekniikoilla ja dialogisuus suhteena, jolloin ajatellaan tapahtuvan jotain merkittävää kahden tai useamman ihmisen välillä. Dialogiselle vuorovaikutukselle tarvitaan luottamuksellinen suhde, jotta työntekijän esittämät erilaiset ajatukset eivät koettaisi uhkana. Tässä tarkoitetaan sitä, kun otetaan asiakkaan kanssa esille vaikeita asioita avoimesti ja rehellisesti, saattaa syntyä kiivas vastaväittely kuka on oikeassa ja kuka väärässä. (Mönkkönen 2018, 88-89.)

Vuorovaikutus nähdään asiantuntijakeskeisenä ja asiakaskeskeisenä. Asiantuntijakeskeisessä vuorovaikutuksessa määräävät asiantuntijoiden tavoitteet ja tukinnat. Asiantuntija keskeisessä ajatellaan, että asiantuntija tuntee jo ongelmat ja asiat. Tavoitteena on, että asiakas alkaa myös hahmottamaan ongelmat. Asiakaskeskeisessä vuorovaikutuksessa ajatellaan asiakkaan itse tietävän parhaiten oman elämänsä ja työntekijä toimii vain foorumina, jossa asiakas voi käsitellä asioitaan ja omaa elämäänsä. (Järvinen 2007, 19-20.)

3.5.2 Hyvän vuorovaikutussuhteen tiedetty merkitys

Vartijoiden päätehtävänä on varmistaa laitoksen turvallisuus. Mitä enemmän ollaan tekemisissä vankien kanssa, sitä helpompi on saavuttaa myös turvallisuus. Tärkeää rakentaa hyvät vuorovaikutussuhteet vankien kanssa ja näin vanki saattaa myös kertoa turvallisuuteen liittyviä asioita tai muuta arkaluonteista tietoa. Kajanderin pro-gradu tutkielmassa (2018) selvisi, että hyvät vuorovaikutussuhteet vartijoiden ja vankien välillä vähentää jännitystä heidän välillään. Tärkeää oli myös olla helposti lähestyttävä. Pro- gradu tutkielman mukaan osalla vartijoista oli vaikeuksia suhtautua myönteisesti kuntouttavampaan työskentelytapaan. Vuorovaikutusta pidettiin kuitenkin tärkeänä osana jokapäiväistä toimintaa. Tutkimuksen mukaan vuorovaikutuksessa vankien kanssa olevat virkamiehet kokivat välillä väsymystä, eikä heillä ollut riittävästi aikaa keskusteluille vankien kanssa. Vuorovaikutteisella työllä katsottiin olevan enemmän myönteisiä kuin kielteisiä vaikutuksia. Vuorovaikutuksessa olevat työntekijät kokivat työnsä palkitsevammaksi ja vähemmän stressaavaksi. Koettiin myös, että vangit suhtautuvat vartijoihin asiallisemmin. Vuorovaikutuksellista työtä tekevät vartijat kokivat enemmän ammattitilpeyttä työssään, koska heidän ammatillisuutensa ja osaamisensa on tullut enemmän esille. (Kajander 2018, 41-44.)

Bruhn, Lindberg & Nylander 2011 tutkivat ruotsin vankilassa olevaa vuorovaikutusta ja dynaamista turvallisuutta. He harjoittelivat hyvää vuorovaikutussuhdetta. Harjoituksessa mukana olevat henkilöt tunsivat solidaarisuutta ja tunnetta kuulua ryhmään. Vankivirkailijat olivat erilaisissa harjoituksissa vankien ja kollegioiden kanssa. Henkilökunta ja vangit olivat tiiviissä vuorovaikutuksessa. Vartijoilla oli harvoin omaa kahvihuonetta vaan he tekivät yhdessä vankien kanssa ruokaa tms. Osastolla, jossa vartijat olivat tiiviissä vuorovaikutuksessa vankien kanssa, vangit olivat motivoituneimpia kuntoutukseen. Tästä syntyi käsitys dynaaminen turvallisuus ja tässä korostetaan vankilan turvallisuuden perustuvan teknisten ja fyysisten turvatoimien lisäksi ennen kaikkea vankien inhimilliseen kohteluun. Dynaamisen turvallisuuden ja hyvän vuorovaikutussuhteen todettiin myös johtavan vähemmän häirintään tai pahoinpitelyihin vankilassa. Tutkimuksessa todettiin, miten hyvä vuorovaikutus vaikutti positiivisesti turvallisuuteen ja kuntoutumiseen. Turvallisuus ja kuntoutus oli kaksinaistehtävä, jota soviteltiin yhteen painottaen motivaatiota ja kuntoutusta. Ammatillista uudelleenkehittymistä siitä, että vartijoiden työ perustuu vankien ja vartijoiden myönteisiin vuorovaikutussuhteisiin. (Bruhn, Lindberg & Nylander 2011, 9-11.)

4 Opinnäytetyön toteutus

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyön lähtökohtia, tutkimuskysymyksiä, aineistonkeruuta sekä sisältöanalyysiä. Lopuksi avaan vielä opinnäytetyön eettisiä lähtökohtia.

4.1 Lähtökohdat, tausta ja tutkimusongelmat

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on siis kartoittaa mitä vangit ajattelevat vastuuvirkamiesmallin mukaisesta työskentelystä ja miten työskentely vastaa heidän tarpeitaan ja mitä vangit tietävät vastuuvirkamiestyöskentelystä. Opinnäytetyölle on asetettu kaksi tutkimuskysymystä. Itselläni oli toiveena tehdä opinnäytetyö vastuuvirkamiesmallin mukaisesta työskentelystä, ja siitä mitä mieltä vangit ovat uudesta työskentelymallista. Vastuuvirkamiestyöskentely on hiljattain alkanut vankiloissa ja asettaa haastetta vastuuvirkamiesten työskentelyyn vankilassa.

Opinnäytetyössä haettiin vastausta kahteen tutkimuskysymykseen:

- Miten vangit kokevat vastuuvirkamiesmallin mukaisen työskentelyn ja miten se vaikuttaa vangin kuntoutukseen vankilassa?
- Miten vastuuvirkamiestoimintaa voisi kehittää, siten, että se vastaisi paremmin vangin kuntoutumistarpeita vankilassa?

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin on saatu vastaukset haastattelemalla 8 vankia teemahaastattelulla ja puolistrukturoiduilla kysymyksillä. Haastatteluiden tarkoituksena oli selvittää, miten vastuuvirkamiestyöskentely vaikuttaa vangin kuntoutumiseen vankilassa sekä miten hyvä

vuorovaikutus henkilökunnan kanssa vaikuttaa kuntoutumiseen. Tavoitteena oli saada vangeilta kehittämiskohteita ja kehittämisehdotuksia vastuuvirkamiestyöskentelyyn sekä hyvään vuorovaikutukseen vankilassa vankien ja henkilökunnan välillä.

Opinnäytetyössä tutkin vastuuvirkamiesmallin mukaista työskentelyä vankien näkökulmasta, sillä tiedossani ei ole, että vastuuvirkamiestyöskentelyä olisi tutkittu vankien kokemusmaailmasta käsin. Vankien kokemuksia vastuuvirkamiestyöskentelystä on tarkoituksena selvittää vankihaastattelujen avulla. Työn tavoitteena ja tarkoituksena on selvittää, miten vangit kokevat kyseisen työskentelytavan ja miten se vaikuttaa heidän kuntoutukseensa ja asioidensa hoitamiseen vankilassa ja kohti vapautumiseensa. Keskeisiä asioita opinnäytetyössä on lähityö, vastuuvirkamiesmallin mukainen työskentely sekä dynaaminen turvallisuus.

4.2 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyössä käytetään laadullista tutkimusta suhteessa opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyön aineiston keruumenetelmänä käytän puolistrukturoitua haastattelua. Haastatteluilla pyrin saamaan vastaukset tutkimuskysymyksiin ja vankien mielipiteitä lähityöstä ja vastuuvirkamiestyöskentelystä ja sen vaikutuksesta vangin kuntoutukseen vankilassa. Laadullisen tutkimuksen eettisyydessä tiedon hankintaa ja aineistoa kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Tarkoituksena saada tutkittavien näkökulma ja ääni kuuluviin. Tarkoituksena on saada luotua vapaamuotoinen haastattelu tilanne, joka muistuttaa arkielämässä tapahtuvaa vuorovaikutusta. Tutkimuseettiset kysymykset korostuvat tällaisessa haastattelutilanteessa. Tutkimuksen tulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin ja taas toisaalta eettiset kannat vaikuttavat tutkijan tekemiin ratkaisuihin. Etiikan ja tutkimuksen yhteys on varsinaista tieteen etiikkaa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 122-123.)

Aineistokeruumenetelmässä laadullisella aineistolla tarkoitetaan aineistoa, joka on ilmiänsuluttava tekstiä. Aineistonkeruuna voi olla haastattelut, havainnoinnit tai vaikka äänimateriaalit. (Eskola & Suoranta 1998. S. 15) Opinnäytetyötä varten haastattelin kahdeksaa vankia asian tiiimoilta. Tarkoituksena oli saada vastauksia, miten vangit kokevat vastuuvirkamies työskentelyn ja onko heille ollut apua siitä, että heille on nimetty vastuuvirkamies, jonka tehtävänä on auttaa, ohjata ja toimia rinnalla vankeusaikana ja valmentaa kohti vapautta ja rikoksetonta elämää. Haastatteluilla on tarkoituksena myös saada vastauksia, miten voisi kehittää vastuuvirkamiestoimintaa, jotta se palvelisi vankia mahdollisimman hyvin.

4.3 Aineistonkeruu

Teemahaastattelu sopii paremmin, kun kyseessä on isoa joukkoa koskeva satunnaisotos ja mahdollisesti haastateltavilla voi olla vaikeuksia kyselylomakkeen täyttämiseen. Haastatteluilla on suurempi mahdollisuus motivoida haastateltavia kuin lomaketutkimuksessa. Haastatteluilla voidaan myös säädellä aiheiden järjestystä ja haastateltavalla on myös enemmän mahdollisuuksia

tulkita kysymyksiä ja menetelmänä haastattelu on joustavampi ja antaa mahdollisuuden esittää haastateltavalle täsmentäviä kysymyksiä. Haastattelun avulla voidaan myös saada kuvaavia esimerkkejä. (Hirsijärvi & Hurme 1991, 15.)

Puolistrukturoidulla haastattelulla on neljä keskeistä piirrettä. Laajuus, jolla tarkoitetaan sitä, että haastateltavien tulisi saada tuotua kaikki haluamansa näkökohdat esille. Haastateltavan reaktiot, joiden tulisi olla mahdollisimman spesifisiä. Syvyys, jolla tarkoitetaan, että haastattelun tulisi auttaa kuvaamaan tässä tapauksessa vastuuvirkamiestyöskentelyä ja sen affektiivisiä eli tunteisiin vaikuttavia, kognitiivisia eli sisältöön vaikuttavia ja evaluaatioisia eli arviointiin vaikuttavia merkityksiä. Viimeisenä tulisi ottaa huomioon henkilökohtainen konteksti. Aikaisemmat kokemukset olisi selvitettävä haastattelussa, sillä ne määrävää merkityksiä. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että se kohdennetaan tiettyihin teemoihin. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, ja siksi haastattelun aihepiirit ovat tiedossa. (Hirsijärvi ym. 1991, 36.)

Opinnäytetyössä siis selvitän vankien mielipidettä ja ajatuksia lähityöstä ja vastuuvirkamiestyöskentelyä. Opinnäytetyöhöni sopii puolistrukturoidut haastattelut, koska tarkoituksena on saada vankien ääni kuuluviin ja heidän kokemuksiaan vastuuvirkamiestyöskentelystä. Puolistrukturoitu haastattelu sopivat myös siksi, että vankien on helpompi keskusteluilla saada kerrottua oma mielipide ja tarvittaessa voi esittää tarkentavia kysymyksiä. Opinnäytetyön aineiston keräämiseksi haastattelin kahdeksaa vankia. Tavoitteena oli haastatella kahdeksasta kymmeneen vankia (8-10). Haastateltavat valittiin vapaehtoisuuden perusteella. Laitoin seinälle saatekirjeen vangeille, jossa kerroin opinnäytetyöstä ja sen tarkoituksesta. Kerroin saatekirjeessä tarvitsevani kahdeksasta kymmeneen haastateltavaa opinnäytetyötäni varten ja pyysin heitä ilmoittautumaan haastatteluun minulle asiointilomakkeella. Haastateltavien saaminen oli hieman haastavaa ja vain kolme vankia ilmoittautui minulle asiointilomakkeella. Puhuin haastatteluista vangeille ja kerroin, että tarvitsevani vielä vähintään kaksi haastateltavaa lisää. Tätä kautta tulikin vielä kolme haastateltavaa lisää. Tavoitteena kuitenkin oli kahdeksan, joten loput kaksi haastateltavaa sain kysymällä kahdelta vangilta, suostuisivatko he haastatteluun. Sain lopulta kahdeksan haastatteluun. Haastattelut suoritin kesä- heinäkuussa 2021 ja kaksi haastatteluun vielä syyskuussa 2021. Haastattelut toteutin rauhallisessa tilassa. Haastattelut sujuivat hyvin ja tunnelma haastatteluissa oli hyvä. Haastattelujen aika vaihteli kymmenenminuutin ja neljäkymmenen minuutin välillä.

4.4 Aineiston analysointi

Aineisto analysointiin aineistolähtöisen sisältöanalyysin avulla. Sisältöanalyysissä tarkastellaan aineistoa yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen sekä eritellen. Sisältöanalyysissä tarkastellaan jo valmiiksi tekstimuotoista tekstianalyysia. Tutkittavat tekstit voivat olla melkein mitä vain: haastatteluja, keskusteluita, puheluja tai kirjoja. Sisältöanalyysin avulla pyritään

saamaan tekstistä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset laajempaan kontekstiin ja aiheen tutkimustuloksiin. Sisältöanalyysistä puhutaan, kun tarkoitetaan sanallista tekstin kuvailua. Sisältöanalyysillä voidaan tarkoittaa laadullista tai määrällistä aineistoa analysoidessa. Laadullisissa analyysissä aineisto pirstotaan pieniin osiin ja lopuksi järjestellään uudelleen kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105; 109-116.)

Aineiston analysointi eteni niin, että litteroin haastattelut Microsoft Word ohjelmaa apuna käyttäen. Sanelun avulla sain haastattelut Microsoft Wordille. Tämän jälkeen kävin haastattelut uudelleen läpi kohta kohdalta ja korjasin sanelun tuottamat sanalliset virheet. Haastatteluista nousi esille asioita, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiä. Käydessäni haastatteluita läpi käytin värikoodeja asioista, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin ja esille nousseista asioista. Kävin lävitse alkuperäisilmaisuja, pelkistin alkuperäisilmaisut ja näin ollen sain alaluokat ja lopuksi pääluokat, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin. Tein taulukon, jossa ilmeni alkuperäisilmaisut, pelkistykset, alaluokat ja pääluokat. Sisältöanalyysissä käytin kokonaisuudessaan Microsoft Wordia avukseni. Haastatteluja analysoidessa oli haastavaa löytää pääluokat, koska vastaukset olivat hyvin samankaltaisia. Pääluokiksi muodostui vuorovaikutus, tiedonkulku sekä kehittämis-kohteet. Taulukko 1 on esimerkkinä sisältöanalyysistä taulukkona.

Alkuperäisilmaisu	pelkistys	alaluokka	pääloukka
”niin ei sen tarvii olla ihan voi jutella ihan normiasioita kuhan saa murrettua sen ongelmalähteen pois ni mä veikaan et tääkin talo muuttuis paljon paremmaksi” H2	tutustutaan, jotta tulee hyvä vangin ja vartijan välinen suhde	Hyvä vuorovaikutus-suhde	Vuorovaikutus
”mä koen se ei aina näin että jokaisen ihmisen pitäisi käyttää omia persoonallisuutta ja jokainen ihminen saa olla vähän saa olla vähän hullukin vähän erilainen mutta kunhan niinku semmoinen oma itsensä ja semmoinen aito siinä hommassa niin se semmoinen on semmoset hedelmää kantavaan mielestä jos se semmoinen” H3	Olla oma itsensä ja aito ja aidosti kiinnostunut vangin asioista	Myönteinen asennoituminen	
”tuo henkilökohtaisen vartijan välillä niinku että sen pitäisi olla sellaista mutkattonta” H4	Helppoa keskustelua	keskustelua luontevasti	

Taulukko 1: esimerkki sisältöanalyysistä

4.5 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys pitää ottaa huomioon usealla eri tavalla. Jos tutkimus on esitetty hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla, voidaan ajatella, että tutkimus on eettisesti hyväksyttävää, luotettavaa ja tulokset uskottavia. Keskeisiä lähtökohtia tutkimuseetiikan näkökulmasta ovat rehellisyys, jossa käsitellään tuloksia huolellisesti ja tarkkaavaisesti. Tutkimus toteutetaan avoimta ja vastuullista tiedeviestintää käyttäen tulosten julkaisemisesta. Muiden tutkijoiden työ ja saavutukset otetaan huomioon kunnioittavalla tavalla ja heidän saavutuksilleen annetaan arvoa omassa tutkimuksessa ja sen tuloksia julkaistaessa. Tarvittavat tutkimusluvut haetaan asianmukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Työskentelen itse vankilassa, jossa tein haastattelut, mutta vangit saivat itse halutessaan osallistua haastatteluun ja näin en itse vankituntemuksen perusteella valitse haastateltavia, jotta saisin haluttuja tai hyvältä näyttäviä vastauksia. Sisäisen tutkijan roolissa on uhat ja mahdollisuudet. Uhkana saattaa olla, että osallistuessaan haastatteluun vangit saattavat ajatella, että tekevät minulle palveluksen ja näin ollen odottavan erilaista kohtelua kuin muut vangit saisivat. Mahdollisuutena näen, että tutulle ihmiselle saattaa olla helpompi puhua. Tiedostan uhat ja mahdollisuudet ja varsinkin uhkia välttääkseni kerroin jo infossa, että osallistuminen on vapaaehtoista, eikä siitä saa palkkiota. Tavoitteena on kuitenkin saada vankien näkemys ja kokemus esille lähityöstä ja vastuuvirkamiestyöskentelystä sekä saada mahdollisia kehittämiskohteita kyseiseen työskentelytapaan Köyliön vankilassa. Opinnäytetyön tutkimuseettiset näkökulmat huomioon ottaen sekä teemahaastattelun periaatteet eli tarkoituksena saada vankien ääni kuuluksi niin haastattelun kysymykset oli asetettava niin, että vangilla on mahdollisuus vastata kysymyksiin oman kokemuksensa ja näkemyksensä perusteella. Eettisyys ja luottavuus huomioiden haastattelutilanteissani oli jätettävä omat ajatukseni ja mielipiteeni vastuuvirkamiestyöskentelyyn liittyvissä asioissa huomioimatta. Toimin kokonaisuudessaan eettisesti ja luotettavasti opinnäytetyön vaatimiin kysymyksiin.

Haastateltavia oli kahdeksan ja haastatteluista tuli litterointia vain 21 sivua. Mietin siis kuinka riittävästi luotettavaa tietoa haastatteluista tuli. Haastateltavista vain muutama kertoi enemmän ajatuksiaan ja loput vain vastasivat kysymyksiin. Koittaessani esittää lisäkysymyksiä, sain vain vähän lisää vastauksia. Kysymykset olivat hieman vaikeita haastateltaville, joten erilaaisesti asetettu kysymykset olisivat voineet antaa enemmän vastauksia haastateltavien ajatuksista, vastuuvirkamiestyöskentelyn kokemuksista ja sen vaikutuksesta kuntoutumiseen vankilassa. Mielestäni tulosten niukkuuteen vaikuttaa myös se, että vastuuvirkamiestyöskentely on uutta vastuuvirkamiehille ja vangeille, joten kaikki eivät tiedä miten vastuuvirkamiestyöskentelyn pitäisi toimia. Vastauksiin saattoi myös vaikuttaa, että työskentelen itse kyseisessä vankilassa vartijana. Haastatteluissa haastateltavat eivät välttämättä uskaltaneet kertoa todellista mielipidettä vastuuvirkamiestyöskentely oman vastuuvirkamiehensä kanssa. Mahdollisesti parempi

vaihtoehto olisi voinut olla suljetut selkeät kysymykset, jotka he olisivat saaneet vapaaehtoisesti ottaa esimerkiksi vapaa-ajan tiloista ja joihin he olisivat saaneet vastata nimettömänä.

5 Tulokset

Tässä luvussa esittelen tutkimustulokset. Tulosten mukaan haastateltavat olivat kokeneet, että vastuuvirkamiestyöskentely on hyvä asia, vaikka vastuuvirkamiestyöskentely ei ole kokonaisuudessaan vielä käynnistynyt. Tuloksista nousi esille vastuuvirkamiestyöskentelyn epätasapuolisuus. Tasapuolisuuteen vaikuttaa vastuuvirkamiehen suhtautuminen lähityöhön ja vastuuvirkamiestyöskentelyyn. Ensin käsittelen miten hyvä vuorovaikutus vastuuvirkamiehen kanssa vaikuttaa kuntoutumiseen vankilassa, sitten siirryn tiedonkulun vaikutukseen kuntoutumisessa ja lopuksi käsittelen kehittämisehdotuksia vastuuvirkamiestyöskentelyyn.

5.1 Vuorovaikutuksen merkitys kuntoutumiseen

Tutkimuksessa tuli esille miten tärkeää kuntoutumisen kannalta on hyvä vuorovaikutus sekä toimiva vastuuvirkamiestyöskentely. Haastattelujen sisältö liittyi paljon vuorovaikutukseen. Vuorovaikutukseen liittyi mm. luottamus ja rehellisyys. Vastuuvirkamiestyöskentely oli kokonaisuudessaan hyvä asia haastateltavien mielestä. Kuitenkin Vastuuvirkamiestyöskentely on vielä alussa. Haastateltavat toivat esille, miten vastuuvirkamiestyöskentely on hyvä asia, kunhan se vain käynnistyisi kunnolla. Vastuuvirkamiesmallin mukaisen työskentelyn toimiessa täydellisesti, vaikuttaa positiivisesti vangin kuntoutumiseen, asioiden hoitamista sekä vapauden valmistelua.

Haastateltavat kokivat ensisijaisesti, että on tärkeää muodostaa aluksi luottamussuhde vangin ja vastuuvirkamiehen välillä. Luottamussuhde saadaan rakennettuja tutustumisella. Alussa tärkeää keskustella päivittäisistä asioista ja kysellä kuulumisia. Riittävästi yhteisiä keskusteluja tutustumiseen. Tutustumisen jälkeen on helpompi lähteä keskustelemaan mahdollisista ongelmista tai vaikeuksista. Luottamussuhdetta rakentaessa pitää tietää millainen ihminen on kysymyksessä, keskustellaan asioista kuin ihminen ihmiselle. Haastatteluista kävi kuitenkin ilmi, että tärkeää on myös tehdä selkeät rajat vangin ja vastuuvirkamiehen välillä. Liiallinen tuttavuus saattaa aiheuttaa ongelmia.

” tämmöinen vastuuvirkamies ensin luodaan vähän semmoista niinku suhdetta eli sitä et katellaan että miten se niinku kohtaa kaikki kemiat ja kaikkiin ylipääntänsä” H3

Vuorovaikutuksesta tärkeäksi asiaksi nousi hyvä ja korrekti käytös puolin ja toisin. Tärkeää tulla ymmärretyksi ja kuulluksi. Haastateltavat kokivat tärkeäksi asiaksi vastuuvirkamiestyöskentelyssä, että on yksi ihminen minkä puoleen voi kääntyä ongelmatilanteissa, luottaa

vastuuvirkamieheen ja hän on mukana tukemassa rangaistusajan suunnitelman etenemisessä ja kuntoutuksessa. Neljällä haastateltavalla ei ollut vuorovaikutussuhdetta omaan vastuuvirkamieheen ja se näkyi motivaation puutteena kuntoutumisen suhteen. Rangaistusajan suunnitelmat oli heillä ainoa asia, joka oli tehty. Yritin lisäkysymyksillä selvittää, oliko he yhdessä käyneet läpi mitä vankilalla olisi tarjottavaa hänen kohdallaan kuntoutumiseen ja vapauden valmisteluun liittyen, mutta tätä oli tapahtunut hyvin vähän. Haastateltavat toivat esille, miten tärkeää vuorovaikutus on jokapäiväisessä arjessa, he viittasivat käytöstapoihin kuten hyvän huomenen, hyvän yön toivotuksiin ja mitä kuuluu? Vastuuvirkamies osoittaa näin kiinnostusta vankien asiasta ja kuntoutumisesta. Haastateltavat toivat esille, miten vankilassa on vankeja, jotka eivät välttämättä ota minkäänlaista kontaktia työntekijöihin, niin vastuuvirkamiehen vastuulla on huomioida omien vankien kohdalla myös hiljaisemmat vangit ja luoda myös heihin sellainen vuorovaikutussuhde, jolla heidän vuorovaikutuksensa ja kuntoutumisen eteneminen on mahdollista.

”kyllä mä oon henkilökohtaisesti se tää on niinku mun mieleipide mut se vois on paljon kyllä se voisi olla paljon just paljon parempikin jo vangeil ja vartijoil olis enemmän vuorovaikutusta.” H6

Rehellisyys on yksi hyvän vuorovaikutuksen edellytyksistä. Haastateltavat kokivat, että vastuuvirkamiestyöskentelystä he kaipaavat rehellisyyttä ja puhutaan asioista oikeilla nimillä. Rehellisesti kerrotaan, miten asiat vastuuvirkamiehenä nähdään. He viittasivat tällä oikeaa ja realistista kuvaa hakemisesta esimerkiksi avotuloon, ulkopuoliseen päihdekuntoutukseen tai valvottuun koevapauteen hakemista. Haastateltavista kaksi oli selkeästi saanut erilaista informaatiota. Molemmat rehellisyys ja väärän tiedon saaminen heikentävät kuntoutumista, luottamusta sekä vuorovaikutusta.

” no siis yleisesti jos sen sai niinku ton että niinku jos laittaa vaikka lappua sisään sanotaan se suoraan kannattaako laittaa vaan ei kannata laittaa eikä elätellä toiveita” H2

Kokonaisuudessaan hyvän vuorovaikutuksen merkitys on suuri vangin kuntoutumiseen liittymiseen. Vastuuvirkamiehen sekä kaikkien virkamiesten sujuva vuorovaikutus vaikuttaa positiivisesti kuntoutumiseen. Haastatteluissa oli huomattavissa, miten huono vuorovaikutussuhde vastuuvirkamiehen kanssa vaikutti kokonaisuudessaan kuntoutumiseen tai kuntoutumisen puuttumiseen. Hyvän vuorovaikutuksen puuttuessa tai kun haastateltava oli saanut väärä tietoa esimerkiksi päihdekuntoutukseen liittyen, oli haastattelujen perusteella vaikutus kuntoutumiseen kokonaisuudessaan.

5.2 Tiedonkulku edesauttaa kuntoutumista

Tiedonkulusta esille tuli muun muassa tiedonkulku vankilassa muiden ammattiryhmien välillä, kuten myös ulkopuoliseen tahoon tai avolaitokseen. Tärkeää kuntoutumisen kannalta olisi selkeää tiedonkulku ja kuntoutuksen jatkumo. Vastuuvirkamiestyöskentelyn kannalta ja vangin saapuessa vankilaan olisi hyvä, jos tieto tulevasta vangista olisi jo etukäteen saatavilla.

Kirjaukset tehtäisiin siten, että tieto siirtyy vangin mukana eikä tarvitse aloittaa kuntoutumista alusta ja kertoa kaikki asiat uudelleen toiselle virkamiehelle. Kuntoutumisen kannalta vankilan sisällä tapahtuva tiedonkulku on tärkeää. Kirjausten puutteellisuus vankitietojärjestelmästä tarkoittaa myös, ettei mitään asioita ole tehty. Haastatteluissa kävi ilmi, että eri ammattiluokien välillä ei ole ollut tietoa vangin asioista ja näin haastateltavat saivat eri tietoa heitä koskevista asioista. Tiedonkulun vähäisyys vangin omiin asioihin liittyen ja erilaiset tiedot heikentävät työntekijöiden ja vankien välistä luottamusta. Asiat, jotka liittyivät oleellisesti tiedonkulkuun, olivat avolaitokseen, ulkopuoliseen kuntoutukseen ja valvottuun koevapauteen hakeutuminen. Ristiriitaiset tiedot vähensivät luottamusta ja rehellisyyttä mutta myös motivaatiota kuntoutumiseen.

” ja se uusi vastuu ehkä myös pääsee sitten mukaan siihen samaan, että me ollaan, se on niinku jatkumo, ettei taas suunnata tänne ja taas aloitetaan alusta vaan jatketaan siitä samasta” H1

Tiedonkulkuun vaikuttaa myös vastuuvirkamiehen pysyvyys. Vastuuvirkamiehen vaihtuessa, pitää taas aloittaa alusta. Luottamus rakennettava uudelleen toisen vastuuvirkamiehen kanssa. Haastateltavat kertoivat vastuuvirkamiehen vaihtuneen. Vastuuvirkamies pystyy arvioimaan asioiden kehittymistä paremmin, kun on pitkään työskennellyt saman vangin kanssa. Tärkeää on, että kuntoutumisella on jatkumo. Vastuuvirkamiehen vaihtuessa asioiden hoito vaikeutuu mikä ei ole vangin edun mukaista. Haastatteluissa tuli myös esille vangin oma aktiivisuus. Vastuuvirkamiehen tehtävänä ei ole yksin yrittää saada vangin asioita eteenpäin, vaan vangin on itse otettava vastuu, keskustella asioista vastuuvirkamiehen kanssa ja hakeutua erityisohjaajan, sosiaalityöntekijän tai päihdetyöntekijän vastaanotolle, jotta rangaistusajan suunnitelma etenisi tavoitteiden mukaisesti. Tärkeää olisi molemminpuolinen tiedonkulku, erityisohjaajien ja vastuuvirkamiehen välillä. Tiedonkululla varmistetaan, että vanki saa oikeaa tietoa hänen asioistaan.

” ja se että kun on se yks vaan kenen kans tekee sitä hommaa sen pystyy niin kun arvioimaan sun paljon paremmin kun taas joku useampia henkilöitä kenen kanssa työskennellä” H2

Kokonaisuudessaan riittävän hyvällä tiedonkululla esimerkiksi erityisohjaajan, rikosseuraamus-esimiehen, vastuuvirkamiehen ja vangin välillä on vaikutusta vangin kuntoutumiseen. Motivaatio Kuntoutumiseen alenee pettymyksien ja väärän tiedon saamisesta omaan kuntoutumiseen tai esimerkiksi mahdolliseen avolaitokseen siirtymisessä. Haastatteluissa tuli ilmi, miten ei jaksa enää kiinnostaa omiin asioihin perehtyminen pettymyksien jälkeen.

5.3 Kehittämiskohteet

Haastateltavat toivat esille joitakin kehittämisehdotuksia. Kehittämisehdotuksina esille nousi, että vankilaan tullessa määrättäisiin sellainen vastuuvirkamies, joka jo mahdollisesti tuntee kyseisen vangin. Haastattelujen perusteella sillä on suuri merkitys. Vankilaan tullessa keskustelut vastuuvirkamiehen kanssa tutustumismielessä ja siitä sitten pikkuhiljaa kohti rangaistusajan suunnitelmaa, tavoitteisiin ja kuntoutumiseen. Haastatteluissa tuli esille, miten osalla vangeista ei ole tietoa omasta vastuuvirkamiehestä. Tällaisessa tapauksessa kuntoutus ja rangaistusajan suunnitelman eteneminen on mahdotonta. Haastatteluissa tuli esille, miten vastuuvirkamiehen tehtävänä olisi lähestyä vankia ja motivoida häntä rangaistusajan suunnitelman etenemiseen sekä omien asioiden hoitamiseen liittyvissä asioissa. Kaikilla ei ole motivaatioita hoitaa asioitaan, vaan he haluaisivat vain suorittaa tuomionsa loppuun. Haastatteluissa tuli esille myös hyvä käytös ja helposti lähestyttävyyys, jotta vanki uskaltaa kysyä kaikista asioista. Kaikilla haastateltavilla ei näin ollut ja se vaikuttaa kuntoutumiseen sekä asioiden hoitamista ja etenemistä kohti asteittaista vapautumista.

” jos lähestyttäisiin niinku niinku lähestyisitte vankia sitä vankeja jos nähdään että vanki ei millään lähestyy itse” H3

Vastuuvirkamiehet ovat vaihtuneet muutamaan kertaan, siihen toivottiin pysyvyyttä. Itse olen samaa mieltä, kun vastuuvirkamies ei vaihdu vaan on sama koko tuomion ajan, asioiden hoito on helppoa. Tärkeää on myös, että vangin ja vastuuvirkamiehen vuorovaikutus on toimiva. He, joilla ei ollut toimivaa vuorovaikutusta vastuuvirkamiehen kanssa, asiat eivät edenneet vangin toiveiden mukaisesti. Kuntoutumisella tulisi olla jatkumo ja vastuuvirkamiehen vaihtuessa kaikki jo ehkä edenneet asiat joudutaan aloittamaan alusta. Palaaminen alkuun ei ole vangin edun mukaista. Kehittämisehdotuksena tulikin jatkumo, eli kirjaukset tehtäisiin niin, että siirtyminen avolaitokseen olisi mutkatonta ja jatkumoa jo aloitettuun kuntoutumiseen. Avolaitoksen vastuuvirkamiehen on näin ollen helppo lukea kirjaukset ja selvittää mitä kaikkea on jo tehty. Kehittämisehdotuksena tuli myös, että kun vangit ovat usein tuttuja, niin olisi tuttu vastuuvirkamies, joka tietää ja tuntee valmiiksi ja on jo syntynyt vuorovaikutussuhde.

” kyllä se vastuu virkamies silloin minusta tulee taloon niin se kun nimetään niin se olisi hyvä olla loppuun asti aina siinä paikassa” H1

” ja en nyt sit tiedä kun jäi lomalle se mun oma virkamies et vaiheessa voiko kuka sen päättää” H7

Vastuuvirkamiehet tekevät vuorotyötä ja se tekee oman haasteensa lähityöhön ja vastuuvirkamiestyöskentelyyn. Yövuoroja tehdessä menee monta päivää, ettei näe edes vankeja. Päivävuoroissa voisi kuitenkin ottaa säännöllisesti keskusteluja omien vankiensä kanssa. Päivittäiset kuulumiset työvuoroissa ja seuraaminen vankitietojärjestelmästä esimerkiksi erityisohjaajalla / päihdetyöntekijällä käynneistä saa jo käsityksen vangin asioista. Vastuuvirkamiehen pitäisi kuitenkin tietää miten omavangin asiat sujuvat ja etenevät. Haastatteluissa tulikin kehittämissuhteena, että voisi säännöllisesti vaikka kahden - kolmen viikon välein keskustella oman vangin kanssa. Keskustelujen ei aina tarvitse liittyä rangaistusajan suunnitelman päivittämiseen liittyen, vaan arkipäivän asioita ja mitä vangille kuuluu. Tärkeää olisi, että lomien aikana tai muuten pitkän poissaolon aikana tiimin esimies olisi määritellyt tiimistä toisen vastuuvirkamiehen hoitamaan asioita. Työntekijöiden lomien aikana ei ole vangin edun mukaista, ettei hänellä ole vastuuvirkamiestä kenen puoleen kääntyä. Tärkeää on myös tehdä kirjaukset käydyistä keskusteluista, jotta muut virkamiehet tietävät mahdolliset toimenpiteet, joita pitää tehdä rangaistusajan suunnitelman etenemiseksi.

6 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia kahta tutkimuskysymystä ja saada niihin vastaukset haastatteleamalla vankeja. Tässä osiossa tuon ilmi miten tutkimuskysymysten tulokset vastaavat tutkimuskysymyksiin, sekä miten teoreettinen viitekehys vastaa tulosten kanssa. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli, miten vastuuvirkamiesmallin mukainen työskentely vaikuttaa vangin kuntoutukseen vankilassa? Toinen kysymys oli, Miten vastuuvirkamiestoimintaa voisi kehittää, siten, että se vastaisi paremmin vangin kuntoutumistarpeita vankilassa?

6.1 vastuuvirkamiestyöskentelyn vaikutus kuntoutukseen

Keskeisenä asiana tutkimuksessa nousi esille hyvä vuorovaikutus ja sen vaikutus kuntoutumiseen. Hyvällä vuorovaikutuksella on vaikutus kuntoutumiseen vankilassa sekä vankilan arkeen. Kun vastuuvirkamiehen ja vangin välillä on hyvä vuorovaikutus vaikuttaa se myös dynaamiseen turvallisuuteen. Luotettavuus ja rehellisyys olivat myös asioita, joita tuli haastatteluista esille.

Haastattelujen tuloksista esille tuli dynaamisen turvallisuuden merkitys kuntoutumiseen. Hyvä vastuuvirkamiestyöskentely edesauttaa ymmärtämään vankeja ja myös arvioimaan riskejä ja varmistaa vankilan turvallisuuden. Kun vankilassa on turvallista, se puolestaan edistää vankien kuntoutumista ja valmistautumista vapautumiseen. Junninen (2008) on tuonut esille miten dynaaminen turvallisuus pitää sisällään työntekijöiden ja vankien väliset suhteet ja hyvä vuorovaikutussuhteet. Tutkimustulokset tukevat dynaamisen turvallisuuden merkitystä

vastuuvirkamiestyöskentelyssä. Haastatteluissa esille tuli miten kaikilla varmasti olisi parempi olla vankilassa vankina, jos vuorovaikutussuhteet ovat toimivia. Haastatteluissa esille tuli myös vastuuvirkamiesten ammattitaito, reilu ja oikeudenmukainen kohtelu vaikuttaa kuntoutumiseen positiivisella tavalla. Kokonaisuudessaan haastatteluissa esille tulleet tulokset tukevat dynaamisen turvallisuuden merkitystä kuntoutumiseen.

Haastatteluissa tuli esille miten hyvä vuorovaikutus vaikuttaa kokonaisuudessaan vankiin ja helpottaa hänen arkeaan vankilassa. Vastuuvirkamiestyöskentely vaatii hyvän luottamussuhteen ja kokonaisvaltaisen ymmärtämisen vangista ja hänen asioistaan. Luottamus ja rehellisyys vankien asioihin liittyen, vaikuttaa myönteisesti vankien kuntoutumiseen. Jos asioita luvataan tehdä ja jätetään kuitenkin tekemättä ja hoitamatta, vaikuttaa se puolestaan negatiivisesti vangin kuntoutukseen.

Lähityö on vuorovaikutusta vankien kanssa ja se alkaa jo heti vangin tultua vankilaan. Haastatteluissakin tuli ilmi, miten tärkeää on vastuuvirkamiehen määrääminen kyseiselle vangille jo ennen vankilaan tuloa, jotta he voivat aloittaa tutustumisen ja luottamuksen rakentamisen heti vangin tullessa vankilaan. Lähityöllä on merkitys kuntoutukseen. Kuntouttavalla lähityöllä on tarkoitus saada vanki työtoimintaan ja kulkea yhdessä tuomion ajan mahdollistaen vangin kuntoutumisen, työtoimintaan osallistumisen sekä muun muassa mahdolliset päihdetyöntekijällä käynnit. (Rikosseuraamuslaitos 2020). Lähityölle ei jää juurikaan aikaa päivittäisten rutiinien jälkeen. Haastatteluissa tuli esille, miten vuorotyö vaikeuttaa myös lähityön tekemistä. Vuorotyötä tehtäessä saattaa mennä pitkiäkin aikoja, kun vanki ei näe omaa vastuuvirkamiestään. Tuloksia tukee (Ylisassi ym.2016) aktivoiva lähityö julkaisussaan, miten lähityölle ei jää aikaa päivänrutiinien jälkeen ja miten lähityö pitäisi aloittaa jo vangin saapuessa vankilaan.

Vastuuvirkamiestyöskentely on hiljattain alkanut vankiloissa ja aikaa myöden varmasti kehittyä. Vastuuvirkamiestyöskentelyn myötä vartijoidenkin työnkuva on muuttunut. Vastuuvirkamiehen työnkuvaan (Rikosseuraamuslaitos 2020) kuuluu perehdytys, ohjaus, valmistelu, nivelvaihe, keskustelut, digitaidot, puuttuminen, arjen taidot ja dokumentointi. Haastatteluissa kävi ilmi, miten kaikki vastuuvirkamiehet eivät ole sisäistäneet uutta työskentelymallia ja se näkyi haastateltavien tyytymättömyytenä vastuuvirkamiehensä työhön, asioista huolehtimiseen ja kuntoutuksen edesauttamiseen. Vangeilla ei näin ollen mielestäni ole tasapuolista ja oikeudenmukaista kohtelua vastuuvirkamiestyöskentelyn osalta.

Haastateltavat kuitenkin kokivat pääasiassa, että vastuuvirkamiestyöskentely on hyvä asia, he tietävät kenen puoleen kääntyä asioiden ja kysymysten kanssa. Tärkeää, että yksi ihminen huolehtii asioista ja on perillä heidän asioistaan. Sosiaali- ja terveyshuollon puolella kyseinen työskentelymalli on ollut jo pitkään käytössä ja muissa vankiloissa pohjoismaissa. Eräs haastateltava totesikin, että Suomi on menossa pohjoismaiden malliin ja Suomi onkin aina vähän jäljessä kaikesta.

Tulosten mukaan vastuuvirkamiestyöskentelyllä on myös hyötyä vangin kuntoutukseen. Vastuuvirkamiestyöskentelyn myötä vangilla on oma vastuuvirkamies, jonka puoleen hän voi kääntyä omissa asioissaan ja asiat tulevat hoidettua. Tuli ilmi, miten toiset vangit haluaisivat vain ”lusia” tuomionsa loppuun tekemättä mitään kuntoutuksen ja rikoksettoman elämän eteen. Vastuuvirkamiehen yhtenä tehtävänä on miettiä yhdessä vangin rangaistusajan suunnitelman tavoitteita, miten niitä edistetään ja päästään parhaaseen lopputulokseen kuntoutuksen suhteen. Tutkimuksissa on todettu (Tyni 2015), että pelkällä rangaistukseen perustuvilla väliintuloilla ei ollut merkittävää hyötyä kuntoutukseen vaan vaikuttavinta se oli silloin kun kuntoutus oli tarkoituksenmukaista. Vankilassa on tarjolla erilaisia kuntoutusohjelmia. Kuntoutusohjelmien tavoitteena on, että vanki löytää omat vahvuudet ja kuntoutuksen tarpeet. Tehtävänä on tukea, ylläpitää ja vahvistaa vangin vahvuuksia.

Vuorovaikutuksella on suuri merkitys vangin kuntoutukseen mutta myös vankilan arkeen. Haastateltavat toivatkin esille sen mikä merkitys toimivalla vuorovaikutussuhteella on. Jos vuorovaikutus ei toimi niin vankilan arki ja kuntoutuminen hankaloituu. Vuorovaikutuksessa tärkeintä on luottamuksen syntyminen. Luottamus pitää ensin rakentaa, jotta päästään keskustelemaan vankien kanssa vaikeimmistakin asioista. Tämän vuoksi on tärkeää, että luottamus rakennetaan vangin ja vastuuvirkamiehen välille. Haastatteluissa tuli ilmi, miten asiat sujuvat mutkattomasti, kuntoutus etenee ja asiat tulevat hoidettua tuomion ajan ja myös kohti vapautumista, kun hyvä vuorovaikutus on rakennettu. Kuten (Ylisassi ym 2016.) toteaa julkaisussaan, niin haastatteluissakin tuli esille miten tärkeää vastuuvirkamiehen on heti vangin saavuttua vankilaan aloittaa työskentely hänen kanssaan. Hyvässä vuorovaikutuksessa molemmat oppivat toisistaan ja löytävät yhteisen tavan päästä tavoitteisiin kuntoutumisen suhteen.

Kalpio (2020) on opinnäytetyössään tutkinut vastuuvirkamiestyöskentelyä vastuuvirkamiehen näkökulmista. Opinnäytetyön tuloksista tuli esille, miten vuorotyö vaikuttaa lähityö ja vastuuvirkamiestyöskentelyyn. Samoja asioita haastateltavat toivat esille tässä opinnäytetyössä vankien näkökulmasta. Kuten haastatteluissa vangit toivat esille, miten on helpompi ja selkeämpi hoitaa asioitaan oman vastuuvirkamiehen kanssa, eikä tarvitse monelle selittää samaa asiaa. Kalpion (2020) opinnäytetyössä tuli sama asia esille, eli vastuuvirkamiehet ovat huomanneet saman asian. Tiedonkulkuun liittyvät asiat tulivat esille haastatteluissa kuten myös Kalpion opinnäytetyössä vastuuvirkamiestennäkökulmasta. Kirjaukset ja tiedonkulku ovat tärkeitä esimerkkeiksi vangin mahdollisuudesta siirtyä avotaloon.

Haastatteluiden perusteella ne, joilla ei ollut hyvää vuorovaikutussuhdetta vastuuvirkamiehensä kanssa eivät myöskään juurikaan olleet motivoituneita kuntoutumiseen. Samoin tuli esille miten tärkeitä rehellisyys ja luottamus ovat vuorovaikutussuhteessa. Kuten Kajander pro -gradututkielmassaan (2018) toteaa, niin hyvä vuorovaikutus vartijoiden ja vankien välillä vähentää jännitystä heidän välillään. Sama tuli ilmi haastatteluissa. Haastateltava totesikin, että jos vankien ja vartijoiden välillä olisi hyvä vuorovaikutus ja kommunikaatio toimisi hyvin, se

varmasti parantaisi kaikkien oloa vankilassa. Hyvä vuorovaikutus parantaa myös dynaamista turvallisuutta. Haastatteluissa tuli esille miten tärkeää on korrekti käytös puolin ja toisin sekä hyvät käytöstavat kuten ”hyvää huomenta” ja ”hyvää yötä”. Osalla vartijoista on vaikeuksia kuntouttavaan lähestymistapaan, niin haastatteluissa oli nähtävissä sama asia, joka näkyi vankien tyytymättömyytenä vastuuvirkamiehensä toimintaan. Osalla vartijoista on vaikeuksia kuntouttavaan lähestymistapaan eivätkä he myöskään ottaneet kontaktia omiin vankeihinsa niin siitä syystä kaikki eivät edes tieneet kuka hänen omavartijansa on.

6.2 Vastuuvirkamiestyöskentelyn kehittäminen Köyliön vankilassa

Vastuuvirkamiestyöskentelyn kehittämisen suhteen esille tuli vastuuvirkamiesten toimintatavoihin, työn kehittämiseen kuin tasapuolisuuteenkin liittyviä asioita. Tiedonkulkuun liittyvät haasteet olivat nähtävillä esimerkiksi erityisohjaajien ja vastuuvirkamiesten välisissä tiedonkuuluissa kuin esimerkiksi toisen vankilan kanssa. Haastateltavilta tuli muutamia konkreettisiakin kehittämiskohteita. Haasteena on myös epätieto niin vangeilla kuin vartijoillakin, miten vastuuvirkamiestyöskentelyn tulisi toimia.

Haastatteluissa tuli esille, miten vastuuvirkamies on henkilö, jonka kanssa hoidetaan laskut, kela - asioita, asuntoasioita tai tarvittaessa muita internettiin liittyviä asioita. Tähän on kuitenkin haasteena, että internetin käyttöön tarvitaan lupa apulaisjohtajalta, pelkästään luvan saaminen kestää aikansa. Kehittämisehdotuksena tuli esille, että vastuuvirkamiehellä olisi riittävät valtuudet pystyä hoitamaan internettiin liittyviä asioita. Työskentely tapahtuu tiimissä, jossa on esimies, rikosseuraamustyöntekijä sekä vastuuvirkamiehet, mielestäni rikosseuraamustyöntekijällä vois olla tallainen valtuus, jotta vankien asioiden hoito olisi sujuvaa ja helppoa. Tarkoituksena on kuitenkin helpottaa vankien arkea ja sujuvoittaa heidän asioidensa hoitamista vapauden valmistelussa ja rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden etenemisessä. Erityisohjaajat ovat hoitaneet sosiaalipuolen asioita kuten asuntohakemukset, toimeentulotukihakemukset jne. mutta heidän resurssinsa ovat rajalliset ja asioiden hoitaminen hankaloituu ja viivästyy. Kuten Kajanderin pro -gradu tutkielmassakin (2018) todettiin, jotta vastuuvirkamiehet voivat tehdä töitä odotusten mukaan, on vastuuvirkamiesten täydennyskoulutus tärkeää. Ongelmana tässä on myös vastuuvirkamiesten osaaminen, koska työ on muuttunut tai muuttumassa normaalista valvontatyöstä kuntouttavaan työotteeseen. Mietin voisiko olla tarpeen myös vartijoille järjestää saman tyyppinen koulutus kuin rikosseuraamustyöntekijöillä on. Täydennyskoulutusta rangaistusajan suunnitelman tarkistamiseen / päivittämiseen, vapauttamissuunnitelman tekemiseen, valvotun koevapauden valmisteluun sekä kirjausten kirjaamiseen. Täydennyskoulutusta kela, toimeentulotuki ja muihin asioihin olisi myös tarpeen. Mielestäni on tärkeää, että vanki voi jo vankilassa oloaikana turvallisesti harjoitella siviilissä tarvitsemiaan sosiaalihuollon palveluja. Suurin osa vangeista ei kuulu minkäänlaiseen sosiaalihuollon piiriin eikä näin myöskään saa tarvitsemaansa kuntoutusta ja palvelua esimerkiksi päihdepalveluihin.

Haastatteluissa tuli esille, miten kaikki vangit eivät edes tiedä kuka heidän vastuuvirkamiehensä on. Tällaisessa tapauksessa kuntoutus ja rangaistusajan suunnitelman eteneminen on lähes mahdotonta. Esille tuli myös, että vastuuvirkamiehen tehtävänä on lähestyä vankia kyseisen asia tiimoilta. Osa vangeista ei tiedä tai eivät ole edes kiinnostuneet kuntoutumisesta tai miten rangaistusajan suunnitelma etenee, niin vastuuvirkamiehen tehtävänä olisi käydä keskusteluja oman vankinsa kanssa ja motivoida vankia hoitamaan omia asioitaan eteenpäin kohti vapautumista, kuntoutumista ja rikoksetonta elämää. Haastatteluissa tuli esille myös hyvä käytös ja helposti lähestyttävyyys, jotta vanki uskaltaa kysyä kaikista asioista. Kaikilla haastateltavilla ei näin ollut ja se vaikuttaa kuntoutumista ja asioiden etenemistä vapautumiseen. Rikosseuraamuslaitoksella on ohjeistus ja tehtävät, jotka valmistavat vastuuvirkamiehiä vastuuvirkamiestyöskentelyyn ja oleellista olisikin, että kaikki osallistuisivat näihin ja saisivat koulutusta työhönsä. Kehittämiskohtena on myös vastuuvirkamiesten motivointi uudelleen työtapaan ja kuntouttavaan työotteeseen.

Vastuuvirkamiehet ovat vaihtuneet muutamaan kertaan, siihen toivottiin pysyvyyttä. Itse olen samaa mieltä, kun vastuuvirkamies ei vaihdu vaan on sama koko tuomion ajan, asioiden hoito on helppoa. Tärkeää on myös, että vangin ja vastuuvirkamiehen vuorovaikutus on toimiva. He, joilla ei ollut toimivaa vuorovaikutusta vastuuvirkamiehen kanssa, asiat eivät edenneet vangin toiveiden mukaisesti. Tärkeää, että kuntoutumisella on jatkumo ja vastuuvirkamiehen vaihtuessa kaikki jo ehkä edenneet asiat joudutaan aloittamaan alusta. Kuntoutumisen jatkumisen kannalta kirjaukset ovat oleellinen osa työtä. Kirjausten puuttuminen tarkoittaa myös sitä, ettei asioita ole tapahtunut tai asiat eivät ole edenneet. Palaaminen alkuun ei ole vangin edun mukaista. Kehittämisehdotuksena tulikin jatkumo, eli kirjaukset tehtäisiin niin, että siirtymisen avolaitokseen olisi mutkatonta ja jatkumoa jo aloitettuun kuntoutumiseen. Avolaitoksen vastuuvirkamiehen on näin ollen helppo lukea kirjaukset ja selvittää mitä kaikkea on jo tehty. Kehittämisehdotuksena tuli myös, että kun vangit ovat usein tuttuja, niin olisi tuttu vastuuvirkamies, joka tietää ja tuntee valmiiksi ja on jo syntynyt vuorovaikutussuhde. Tämä ei kuitenkaan ole mielestäni aina mahdollista. Rikosseuraamuslaitoksen yhtenä tehtävänä on varmistaa vangin turvallinen vapautuminen ja kuntoutuksen jatkumo esimerkiksi päihdekuntoutusta yhteistyötahojen kanssa.

Vastuuvirkamiehet tekevät vuorotyötä ja se tekee oman haasteensa lähityöhön ja vastuuvirkamiestyöskentelyyn. Yövuoroja tehdessä menee monta päivää, etteivät vastuuvirkamiehet edes näe omia vankejaan. Päivävuoroissa voisi kuitenkin ottaa säännöllisesti keskusteluja omien vankiensä kanssa. Päivittäiset kuulumiset työvuoroissa ja seuraaminen vankitietojärjestelmästä esimerkiksi erityisohjaajalla / päihdetyöntekijällä käynneistä saa jo käsityksen vangin asioista. Vastuuvirkamiehen pitäisi kuitenkin tietää miten omavangin asiat sujuvat ja etenevät. Haastatteluissa tulikin kehittämissuhteena, että voisi säännöllisesti vaikka kahden - kolmen viikon välein olisi hyvä keskustella omavangin kanssa. Keskustelujen ei aina tarvitse liittyä rangaistusajan suunnitelman päivittämiseen vaan arkipäiväisiin asioihin. Kehittämissuhteena itselleni

nousikin haastatteluista esille vastuuvirkamiehen sijaistamiset. Esimiesten olisi hyvä miettiä kesälomien tai muuten pitkien poissaolojen ajaksi tiimistä toista virkamiestä hoitamaan vankien asioita. Mielestäni ei ole vangin edun mukaista, ettei hänellä ole virkamiestä esimerkiksi kuu-kauteen ja hänellä saattaa olla vapautuminen ja vapautumisen valmistelu ajankohtaista.

Edellä mainitut kehittämiskohteet mielestäni ovat kaikki asioita, jotka kuuluvat vastuuvirkamiestyöskentelyyn. Tästä voisimme siis päätellä, että esimiesten olisi tärkeää riittävästi mentoroida vastuuvirkamiehiä tehtäviinsä ja opastaa riittävästi, jotta pääsemme hyvään vastuuvirkamiestyöskentelyyn, vangin asioiden hoitamiseen ja rikosseuraamuslaitoksen strategian mukaiseen toimintaan. Virkamiehellä on myös itsellä velvollisuus huolehtia riittävästä tiedon hankkimisesta vastuuvirkamiehen tehtävänkuvasta ja pyytää siihen opastusta esimiehiltä tarvittaessa.

Kehittämisehdotuksena on tiedonkulku. Tiedonkulku on osan vangin kuntoutukseen liittyvistä asioista. Erityisohjaajien ja vastuuvirkamiehen välinen yhteisymmärrys vangin asioista ja tiedonkulku helpottaa työskentelyä, antaa oikean käsityksen vangille hänen asioistaan ja vanki saa oikeaa ja ajantasaista tietoa esimerkiksi hakiessaan ulkopuoliseen kuntoutukseen. Yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa on tärkeää vangin vapautuessa, valvotun koevapauden yhteydessä tai ulkopuoliseen kuntoutuslaitokseen siirtyessä. Riittävällä tiedonkululla varmistamme vangin kuntoutuksen jatkumon. Tarvitsemme uuden työskentelytavan, kuten vastuuvirkamiesmallin mukaisen työskentelyn lisäksi toisenlaisen työkuultuurin, jossa vankilan eri ammattiryhmien välillä toimii mutkaton yhteistyö ja riittävä tiedonkulku. Yhteistyöllä pystymme myös jakamaan haasteet, jotka liittyvät hoidettaviin asioihin ja saamme toisenlaisen näkökulman asioihin. Uudessa Rikosseuraamuslaitoksen tutkimuksissa on myös todettu miten hyvä tiedonkulku ja hyvät kirjaukset vaikuttavat vangin arviointiin esimerkiksi ulkopuoliseen kuntoutukseen sijoittamisessa. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

7 Pohdinta

Tässä luvussa pohdin opinnäytetyönprosessiani. Miten opinnäytetyö eteni, mitä oivalluksia ja ammatillista kehittymistäni tapahtui opinnäytetyöprosessin aikana. Lopuksi pohdin kehittämisehdotusta jatkotutkimuksia varten, opinnäytetyössäni nousseiden kokemuksieni pohjalta.

7.1 Opinnäytetyönprosessi

Koulutuksen alkaessa tammikuussa 2020, oli jo selkeä ajatus siitä mistä haluan tehdä opinnäytetyöni. Keskustelin asiasta Köyliön osaston johtajan kanssa. Alun perin ajatuksenani oli tehdä opas vastuuvirkamiesmallin mukaisesta työskentelystä. Oppaassa olisi ollut tiedot helposti saatavilla niin vanhoille kuin uusillekin työntekijöille. Opas kuitenkin tuntui huonolta ajatukselta

ja vastuuvirkamiestyöskentelyä vankien näkökulmasta on tutkittu vähän, joten valitsin sen opinnäytetyöni aiheeksi.

Opinnäytetyönprosessini alkoi tammikuussa 2021 aiheanalyysin tekemisellä. Opinnäytetyön aiheanalyysi hyväksyttiin ja sain opinnäytetyönohjaajan. Helmikuussa aloin kirjoittamaan opinnäytetyön suunnitelmaa. Opinnäytetyön suunnitelma seminaari oli huhtikuussa. Suunnitelman hyväksymisen jälkeen hain tutkimusluvan keskushallinnolta. Tutkimusluvan saatuani aloitin vankien haastattelut kesä-heinäkuussa, ja jatkoin vielä muutaman haastattelun syyskuussa. Syyskuussa litterointi, haastattelujen tulokset, johtopäätökset ja pohdinnan. Lokakuussa opinnäytetyön seminaari.

Opinnäytetyö oli kokonaisuudessaan melko haastavaa. Alussa ajattelin, että tämä tulee olemaan raskasta ja tuntui mahdottomalta saada edes teoreettinen viitekehys valmiiksi. Tekstin saaminen tuloksiin tuntui täysin mahdottomalta. Rytmitin opinnäytetyöntekemisen itselleni niin että ensin haastattelut, sitten taukoa kesäloman ajan ja loppurutistus, jotta opinnäytetyö olisi lokakuussa valmis ja valmistuminen joulukuussa. Opinnäytetyöprosessi ei ole aina ollut mitenkään helppoa ja usko tuntui loppuvan aina välillä. Tauot tekemisen välillä oli tarpeen, jotta sain jatkettua opinnäytetyön tekemistä. Selkeät aikataulut helpottivat opinnäytetyön tekemistä ja motivoi tekemään, tietäen että päivämäärä lähestyy ja valmistuminen sen myötä.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen oppinut keräämään tutkimuksen kannalta oleellista tietoa, sekä merkitsemään lähdeviitteitä, jotka olivat todella haastavaa. Haastattelujen osalta opin, miten tärkeää on muotoilla kysymykset oikein ja kuinka tärkeää on itse tietää mistä haastattelee, jotta voi tarvittaessa esittää oikeita kysymyksiä, jotta saisi vastauksen tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyöprosessin aikana opin tekemään tutkimusta, mikä vaikutus on oikeilla tutkimuskysymyksillä, mitä siihen vaaditaan ja kehittänyt taitoja näiden suhteen.

Mielestäni onnistuin hyvin valitsemaan tutkimusaiheeni ja sen rajaamisessa. Vastuuvirkamiestyöskentelyä vankien näkökulmasta on tutkittu vain vähän. Mielestäni onnistuin kuitenkin josain määrin löytämään tutkimuskysymyksiin vastaukset ja yhdistämään tuloksia teoreettiseen viitekehukseen ja jo olemassa olevaan tutkittuun tietoon vuorovaikutuksesta ja dialogisuudesta.

7.2 Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu

Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden kannalta on ehkä syytä tarkastella, onko vaikutusta, että työskentelen samassa vankilassa, jossa tein haastattelut. Kaksinaisroolini vartijana, vastuuvirkamiehenä ja haastatteluista tekevänä tutkijana saattaa aiheuttaa hämmennystä. Haastatteluissa kerroin, että tämä tutkimus tehdään vankien kannalta ja asioita ei voida kehittää ja parantaa ellemmme saa siihen tarvittavaa tietoa, heidän näkökulmastaan. Ihmisestä riippuen toisille saattaa olla helpompi puhua rehellisesti tuntemattomalle ihmiselle kuin tutulle.

Haastatteluja tehdessäni en huomannut, että kaksinaisroolini olisi merkittävästi vaikuttanut haastatteluun tai tutkimustuloksiin. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Haastatteluvien saaminen kuitenkin oli haastavaa ja lopulta jouduin itse vielä kysymään muutamaa haastateltavaa mukaan. Mikäli haastateltavat olisivat itse laittaneet asiointilomaketta minulle, näin olisin varmasti saanut enemmän motivoituneet henkilöt haastatteluihin. Yksi - kaksi haastateltavaa olisi myös voinut olla lisää, koska yhdeltä - kahdelta haastateltavalta vastaukset olivat hyvin niukkaa, eikä heiltä saanut tutkimuskysymyksiin juurikaan vastauksia. En usko tämän kuitenkaan merkittävästi vaikuttavan eettisyyteen ja luotettavuuteen. Haastattelut on tehty tasapuolisesti ja samoja kysymyksiä käyttäen kaikkien haastateltavien kohdalla.

Tutkimusta tehdessäni olen toiminut tutkimuseettisiä käytänteitä ja ohjeita noudattaen. Opinnäytetyön tulosten luotettavuuden osalta olisin toivonut enemmän haastateltavia heti vapaaehtoisesti mukaan ja myös paljon enemmän keskusteluja haastatteluissa. Mietin luotettavuuden kannalta, olisinko erilaisilla kysymyksillä tai toisenlaisella haastatteluilla voinut saada haastateltavilta enemmän vastauksia, jotka olisivat tuoneet enemmän tietoa vastuuvirkamiestyöskentelystä vankien näkökulmasta. Haastattelun ajankohtana vankilassa oli noin neljäkymmentä vankia, joista kahdeksan osallistui haastatteluun, vain siis joka viides vanki suostui haastatteluun. Koen, että tulokset ovat luotettavia kuvaamaan juuri Köyliön osaston vastuuvirkamiestyöskentelyä. Tuloksista ei voi kuitenkaan tehdä suuria johtopäätöksiä, eikä verrata yleisesti muihin vankiloiden vastuuvirkamiestyöskentelyyn. Kuten tutkimuksissakin tulee esille on vuorovaikutuksella todella suuri merkitys vangin kuntoutumisessa rikoksettomaan ja päihteettömään elämään.

7.3 Jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyöni tulosten mukaan vastuuvirkamiesmallin mukainen työskentely on edennyt Köyliön vankilassa, mutta on kuitenkin vasta alku tekijöissä. Opinnäytetyöni ei kerro kuin pienen vankiryhmän kokemuksia vastuuvirkamiesmallin mukaisesta työskentelystä. Lähityö ja vastuuvirkamies mallin mukainen työskentely on osa rikosseuraamuslaitoksen strategiaa. Rikosseuraamuslaitoksen tavoite on valmentaa rikoksettomaan elämään ja yhtenä tavoitteena on vuorovaikutuksen lisääminen vankien ja työntekijöiden välillä. Vuorovaikutus lisää myös dynaamista turvallisuutta. Opinnäytetyöni ei anna vastauksia vastuuvirkamiestyöskentelyn vaikuttavuudesta vankien kuntoutukseen ja rikoksettomaan elämään. Rikosseuraamuslaitoksen strategian toteuttamiseen vastuuvirkamiestyöskentelystä vankien näkökulmasta olisi tärkeää tutkia joko valtakunnallisesti tai alueellisesti. Suurempaa vankimäärää haastateltaessa eri alueilla tai jopa valtakunnallisesti saisi laajemmin selville vankien näkökulmia vastuuvirkamiesmallin mukaisesta työskentelystä ja sen vaikuttavuudesta rikoksettomaan elämään. Laajempi tutkimus antaisi paremmat johtopäätökset ja kehittämistarpeet.

Kehittämistarpeiden ja vastuuvirkamiestyöskentelyn vaikuttavuuden kannalta olisikin hyvä tehdä uudelleen tutkimus vastuuvirkamiestyöskentelystä vankien näkökulmasta, kun kyseinen työskentelymalli on täysin käynnissä jokaisessa vankilassa ja tätä työskentelytapaa olisi käytetty vähintään kaksi - kolme vuotta. Jatkotutkimukseen voisi ottaa mukaan näkemykset vastuuvirkamiehen näkökulmasta. Näin saisimme vertailuun molempien vankien ja vastuuvirkamiesten näkökulman lähityö ja vastuuvirkamiestyöskentelystä sekä niiden vaikutuksen kuntoutumiseen vankilassa. Vuorovaikutuksen paraneminen vaikuttaa oleellisesti vankien kuntoutukseen ja vankilan dynaamiseen turvallisuuteen. Vuorovaikutus henkilökunnan ja vankien välillä on vielä jäämistöä vanhasta, jolloin vangit eivät uskaltaneet puhua vartijoille, koska muuten heidät leimataan ja vartijat pelkäsivät menettävänsä auktoriteetin, jos puhuisivat vangeille arkipäiväisiä asioita. Vuorovaikutus vankien ja vartijoiden välillä on kuitenkin kokemukseni mukaan muuttumassa parempaan suuntaan.

Lähteet

Painetut

Hirsijärvi S, Hurme, H. 1991. Teemahaastattelu. Yliopistopainos Helsinki. Viitattu 2.5.2021

Hirsijärvi, S, Remes P, Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita.13., osin uudistettu painos. Otavan kirjapaino oy, keuruu 2007. Viitattu 2.5.2021

Kalpio, J. 2021. Laurea opinnäytetyö. Vantaan vankilan vastuuvirkamiesten kokemuksia vastuuvirkamiesmallista. Viitattu 8.10.2021

Laine Matti, 2014, Kriminologia ja rankaisun sosiologia, rikosseuraamusalan koulutuskeskus, acta poenologica 1/2014, 2., uudistetun laitoksen 2.painos, Helsinki; tietosanoma oy. Viitattu 3.5.2021

Metteri, A. 2007. Dialogisuus. Helsingin yliopisto, yhteiskuntapoliittisen laitoksen tutkimuksia 2007. Viitattu 8.5.2021 http://www.aikuissosiaalityo.fi/files/2796/Anna_Metteri_Dialogisuus.pdf

Mönkkönen,K. (2007). vuorovaikutus, dialoginen asiakastyö. Edita prima oy, Helsinki 2007, Viitattu 2.5.2021

Rantanen, T. (Toim.) 2009. Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen. Laura-ammattikorkeakoulun julkaisusarja A.66. Vantaa: Edita Prima Oy. Viitattu 30.4.2021
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/114715/Laurea%20julkaisut%20A66.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Tuomi, J, Sarajärvi, A. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. 1-4 painos. Gummerus kirjapaino oy, Jyväskylä 2006. Viitattu 2.5.2021

Törrönen, M, Hänninen, K, Joutinmäki, P, Lehto - Lunden,T, Salovaara, P, Veistilä, M. 2016. Vastavuoroinen sosiaalityö. Gaudeamus Helsinki, Tallinna 2016. Viitattu 30.4.2021

Tyni,S. Vankeinhoidonvaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita. Rikosseuraamuslaitoksenjulkaisuja 1/2015. Viitattu 20.4.2021

Junninen, M. 2008. Suomalaisten vankiloiden turvallisuus. Helsinki rikosseuraamusvirasto. Viitattu 30.4.2021 https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risen-julkaisusarja/6KNhTwqb1/5_2008_turvallisuus_SUMMARY_IN_ENGLISH.pdf

Ylisassi, H., Seppänen., L., Uusitalo, H., Kalavainen, S., & Piispanen, P. (2016).Aktivoivalähi-työ: Vankiloiden valvonta- ja ohjaushenkilöstö vuorovaikutuksellista lähiötä kehittämässä. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja. RISE. Viitattu 6.5.2021 https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/qmR5zNYVd/RISE_2_2016_Aktivoiva_lahityo_WEB.pdf

Sähköiset

Haimi, T. ja Hurme j. 2007. Sosiaalisen kuntoutuksen käsite 1950-luvulta nykypäivään. Käsitehistoriallinen tarkastelu sosiaalisen kuntoutumisen käsitteestä. Jyväskylän yliopisto.Viitattu 29.4.2021 https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/11547/1/URN_NBN_fi_jyu-2007344.pdf

Haimi T, Kahilainen J. 2021. Katsaus. Sosiaalisen kuntoutuksen käsitteen historiaa suomessa. Viitattu 29.4.2021 https://yhteisomedia.fi/files/attachments/kuntoutus-lehden_artikkelit/2012/haimi-ja-kahilainen.pdf

Bruhn, A., Lindberg, O. & Nylander, P. 2011. A harsher prison climate and a cultural heritage working against it. Subcultural divisions among Swedish prison officers. Teoksessa Ugelvik, T. Dullum, J. (toim.) Penal Exceptionalism? Nordic prison policy and practice, Viitattu 10.10.2021. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/laurea/reader.action?docID=738717>

Finlex. Vankeuslaki 767/ 2005. Viitattu 30.4.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Järvinen M - K 2007, Asiakas-työntekijäsuhteen dialoginen arviointi kriminaalihuollossa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1 /2007. Viitattu 2.5.2021 <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=5674224d-1e76-43bd-9dff-875342bbd609>

Kajander, H. (2018). The dilemma of implementing interactive work in the Finnish prison service. Pro gradu. Viitattu 2.5.2021 https://www.researchgate.net/profile/Heidi-Kajander/publication/339933584_Heidi_Kajander_THE_DILEMMA_OF_IMPLEMENTING_INTERACTIVE_WORK_IN_THE_FINNISH_PRISON_SERVICE_Rikosseuraamusalan_koulutuskeskus_Acta_Poenologica_1_2018/links/5e6ce76192851c6ba702d53f/Heidi-Kajander-THE-DILEMMA-OF-IMPLEMENTING-INTERACTIVE-WORK-IN-THE-FINNISH-PRISON-SERVICE-Rikosseuraamusalan-koulutuskeskus-Acta-Poenologica-1-2018.pdf

Kostilainen, H & Nieminen, A. Helsinki 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141721/Diak_Ty-oelama_13_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Koivisto, K.2019. Ohjaus ja dialoginen vuorovaikutus hoitotyössä. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus - ja kehittämistyön julkaisut issn 1798-2022. Viitattu 8.10.2021 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/261345/ePooki%2065_2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Ohjelmatyön periaatteiden, sisällön ja ohjausrakenteiden suunnitelma vuosille 2017-2019. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 28.4.2021

Rikosseuraamusvirasto julkaisuja 1 /2007. Asiakas-työntekijäsuhteen dialoginen arviointi kriminaalihuollossa. Viitattu 30.4.2021 <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=5674224d-1e76-43bd-9dff-875342bbd609>

Rikosseuraamuslaitos 2020. Rikosseuraamuslaitoksessa turvallisuus lähtee vuorovaikutuksesta. 3.3.2020. Viitattu 16.4.2021 <https://www.sttinfo.fi/tiedote/rikosseuraamuslaitoksessa-turvallisuus-lahtee-vuorovaikutuksesta?publisherId=2090&releaseld=69876068>

Rikosseuraamuslaitos.fi. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 2.5.2021 https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime. 2015. Handbook on Dynamic Security and Prison Intelligence. Viitattu 10.10.2021 https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UNODC_Handbook_on_Dynamic_Security_and_Prison_Intelligence.pdf

Valtioneuvoston kuntoutusselonteko 2002. Viitattu 8.5.2021

Ward, T & Maruna S: 2007. Rehabilitation. Viitattu 28.4.2021

Julkaisettomat

Rikosseuraamuslaitokset laatimat ohjeet vastuuvirkamiesmallista. Viitattu 2.5.2021

Satakunnan vankila Köyliön osasto. 2021. Köyliön osaston esite. Viitattu 8.10.2021

Ylikomi, P. 2020. Vastuuvirkamies- toimintamalli vankilassa: Lähityö. Ohje. Viitattu 8.5.2021

Ylikomi, P. 2020. Vastuuvirkamies-toimintamalli vankilassa: vastuuvirkamies. Ohje. Viitattu 8.5.2021

Kuviot

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiokaavio.....7

Kuvio 2: Rikosseuraamuslaitoksen toiminnankulmakivet.....8

Kuvio 3: Dynaaminen turvallisuus.....10

Kuvio 4: Vastuuvirkamies valmentaa rikoksettomaan elämään ja vapauteen.....14

Taulukot

Taulukko 1: esimerkki sisältöanalyysistä.....24

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko.....42

Liite 3: Saatekirje tutkimukseen osallistuvalla.....43

Liite 3: Tietosuojailmoitus.....44

Liite 1: Haastattelurunko

Teema 1: Kuntoutus

Tiedätkö mitä on vastuuvirkamiesmallin mukainen työskentely ja tiedätkö, kuka on vastuuvirkamiehesi?

Miten vastuuvirkamiestyöskentely on vaikuttanut rangaistusajan suunnitelmaasi ja sen etene-
miseen?

Mikä vaikutus vastuuvirkamiestyöskentelyllä on kuntoutumiseesi?

Mitä kehitettävää olisi mielestäsi vastuuvirkamiestyöskentelyyn?

Teema 2: Dialogisuus

Millainen vuorovaikutussuhde sinulla on vastuuvirkamiehesi kanssa ja miten asiat sujuvat hänen
kanssaan?

Mitä itse ajattelet hyvällä vanki - työntekijä suhteella?

Onko hyvällä vuorovaikutuksella mielestäsi merkitystä kuntoutumiseesi ja asioiden etenemi-
seesi?

Mitä kehitettävää olisi vuorovaikutussuhteeseen vangin ja työntekijän välille?

Arvoisa Satakunnan vankilan / Köyliön osaston vanki

Opiskelen Laurea ammattikorkeakoulussa rikosseuraamusalan sosionomiksi. Teen opinnäytetyötä Vastuuvirkamiestyöskentely suljetussa vankilassa vankien näkökulmasta, ja haluaisin haastatella teitä opinnäytetyöhöni liittyen.

Haastattelun tarkoituksena on perehtyä/kartoittaa vastuuvirkamiestyöskentelyä ja sen vaikutusta kuntoutumiseen sekä saada kehittämis ehdotuksia vastuuvirkamiestyöskentelyyn. Toivon Teidän osallistuvan tutkimukseen antamalla arvokasta tietoa tutkittavasta aiheesta. Tarvitsen 8-10 haastateltavaa ja toivon teidän kertovan asiointilomakkeella halukkuutenne haastatteluun. Asiointilomakkeen voi suunnata suoraan minulle. Tutkimukseen osallistuminen tapahtuu haastatteluilla vankilassa.

- Osallistuminen haastateltavaksi on vapaaehtoista
- Haastateltavalla on oikeus perua osallistumisensa missä tahansa vaiheessa tutkimusta
- Haastattelut ja siitä saatu aineisto käytetään valmiissa opinnäytetyössä siten, ettei haastateltavia ole mahdollista tunnistaa.
- Mikäli osallistut haastatteluun sähköpostitse, sähköiset vastaukset lähetetään osoitteeseen?
- Aineistot (puheluäänitteet/vastaussähköposti) tuhoetaan asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua

Suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta

Suostumus antaa opinnäytetyön tekijälle Tea Pyhäranta luvan käyttää haastattelussa kerättyä aineistoa ainoastaan opinnäytetyössä. Opinnäytetyön haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Opinnäytetyössä ja sen prosessissa ei käytetä haastateltavan omaa nimeä. Aineisto käsitellään luottamuksellisesti ja aineisto säilytetään niin, ettei se päädy ulkopuolisille. Aineisto hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua. Haastattelussa esille tulleita kokemuksia, kehitysideoita, kertomuksia ja näkökulmia saa käyttää opinnäytetyötä varten. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseus-tietokannassa. Saatua tietoa ja materiaalia säilytetään luottamuksellisesti, ja niitä käytetään ainoastaan opinnäytetyön tekemiseen.

Olen lukenut saatekirjeen ja suostun allekirjoituksellani osallistumaan haastateltavaksi

Paikka ja aika: _____

Tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus: _____

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: _____

22.05.2021

LAUREAN OPINNÄYTETYÖSSÄ KERÄTTÄVIEN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY

Tässä ilmoituksessa kuvataan, miten henkilötietoja käsitellään Laurea opinnäytetyössä, Vastuuvirkamiestyöskentely suljetussa vankilassa vankien näkökulmasta.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä(t)

Tea Pyhäranta

Laurea -ammattikorkeakoulu

Satakunnan vankila / Köyliön osasto

Yhteyshenkilö henkilötietojen käsittelyä koskevissa asioissa:

Tea Pyhäranta

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus:

Tietoja kerätään opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyössä haastattellaan vankeja. Haastattelujen analysointi ja raportointi tehdään nimettömänä, niin ettei vankeja tunnisteta. Opinnäytetyöntekijällä on oikeus käsitellä henkilötietoja.

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste:

Henkilötietoja käsitellään seuraavalla EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisella perusteella

- Tutkittavan suostumus

- Lakisääteisen veloitteen noudattaminen
- Yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimus
- Rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttaminen

Käsittelyperusteena on suostumus / saatekirje vangeille. Tutkittavalla on koska tahansa mahdollisuus peruuttaa antamansa suostumus kertomalla, että peruuttaa suostumuksena. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista.

Tutkimuksessa kerättävät henkilötiedot:

Tutkimuksessa kerätään epäsuorat henkilötiedot kuten ikähaarukka

Erityiset (arkaluonteiset) henkilötiedot:

- Rotu tai etninen alkuperä
  - Poliittiset mielipiteet
  - Uskonnollinen tai filosofinen vakaumus
  - Ammattiliiton jäsenyys
  - Geneettiset tiedot
  - Biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten
  - Terveystiedot
  - Henkilön seksuaalinen käyttäytyminen tai suuntautuminen
- Tutkimuksessa käsitellään rikostuomioita tai muita rikkomuksia koskevia tietoja

Kerättävien henkilötietojen tietolähteet:

Tietoja kerätään puolistrukturoidulla haastattelulla.

Henkilötietojen luovutukset:

Henkilötietoja ei luovuteta kenellekkään.

Tietojen siirtäminen EU- tai ETA-maiden ulkopuolelle:

Tietoja ei siirretä EU- tai ETA-maiden ulkopuolelle

Henkilötietojen käsittely opinnäytetyön aikana ja sen jälkeen:

Kerättyä tietoa säästetään siihen asti, kunnes haastattelut on analysoitu ja raportoitu ja opinnäytetyö on valmis. Viimeistään 12/2021

Opinnäytetyön jälkeen

- Tutkimusrekisteri hävitetään viimeistään 12/2021

Henkilötietojen suojauksen periaatteet:

Rekisterin hallinnassa noudatetaan rekisterinpitäjän tietoturva- ja tietosuojaohteita.

Manuaalinen aineisto säilytetään lukituissa tilassa ja sinne on pääsy vain asianosaisilla.

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot suojataan

- Käyttäjätunnuksin x
- Salasanoin x
- Käytön rekisteröinnillä
- Kulunvalvonnalla
- Muulla tavoin, millä?

Tunnistetietojen käsittely

- Suorat tunnistetiedot poistetaan analysointivaiheessa

Rekisteröidyn oikeudet:

Rekisteröidyn oikeudet määräytyvät EU:n yleisen tietosuojasetuksen artiklojen 15-22 mukaan seuraavasti:

- Suostumuksen peruminen ja suostumukseen perustuvien tietojen poistaminen
- Tietojen tarkastusoikeus ja niiden korjaaminen
- Tietojen käsittelyn rajoittaminen
- Suostumukseen perustuvien tietojen siirtäminen järjestelmästä toiseen
- Henkilötietojen käsittelyn vastustaminen

Mikäli oikeudet estävät tutkimustarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti, saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa näistä oikeuksista poiketa tietosuojasetuksessa ja tietosuojalainsäädetyillä perusteilla. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa on tietosuojavastaava.

Laurea-ammattikorkeakoulun tietosuojavastaavana toimii Marjo Valjakka, marjo.valjakka@laurea.fi

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli katsot, että henkilötietojesi käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.